

Iz muzejskega dela

UDK 060.016(497.5)»2012«

1.04 Strokovni članek

Prejeto: 2. 12. 2013

Slovenski šolski muzej v letu 2012

Poročilo o delu

Slovenian School Museum – Annual Report 2012

Priprava LDN in FN za leto 2012 je potekala po predpisih, ki so po ustaljeni navadi že več zadnjih let veljali za javne zavode v pristojnosti Ministrstva za šolstvo in šport. Za izvajanje javne službe in nemoteno delovanje muzeja so bila zagotovljena potrebna finančna sredstva za plače devet redno zaposlenih, za materialne stroške poslovanja in za nujne investicije na samostojni proračunski postavki 8632 Slovenski šolski muzej, za izpeljavo drugih prijavljenih projektov pa iz proračunske postavke 6870 Evalvacije in nacionalni kurikulum na Uradu za razvoj šolstva. Z razpisi za sofinanciranje strokovno - znanstvene periodike in za mednarodno med-muzejsko sodelovanje je muzej za svojo dejavnost pridobil dodatna namenska sredstva, v skladu s pričakovanji pa so bili doseženi tudi prihodki od lastne dejavnosti; predvsem od vstopnin in muzejske trgovine, ki so bili namenjeni za izvajanje lastnih projektov (zgodovinske učne ure) in sofinanciranje druge muzejske dejavnosti.

Prenos pristojnosti spremljanja izvajanja javne službe. Z reorganizacijo Ministrstva za šolstvo in šport in Ministrstva za kulturo je bila pristojnost za spremljanje izvajanja nalog muzejske javne službe za državni javni zavod Slovenski šolski muzej s sklepom ministra za izobraževanje, znanost, kulturo in šport z dne 12. 4. 2012 prenesena na Direktorat za kulturno dediščino. Prav tako so bila potrebna proračunska sredstva za izvajanje nalog javne službe iz samostojne proračunske postavke Slovenski šolski muzej prenesena na proračunsko postavko za financiranje javnih zavodov na področju kulture. Gradivo za prenos proračunske postavke in pristojnosti spremljanja nad izvajanjem javne službe je za kolegij ministra 2. aprila 2012 pripravila v. d. generalne direktorice Direktorata za kulturno dediščino, muzej pa o nameri prej ni bil seznanjen. O spremenjenih okvirih delovanja je bil muzej obveščen 24. aprila 2012. Poslej je zato delovanje Slovenskega šolskega muzeja začelo potekati po postopkih, kot jih izvaja Direktorat za kulturno dediščino in po katerih se ravnaajo drugi državni muzeji. Najbolj opazna sprememba se je zaradi drugačnih navodil in smernic v drugi polovici leta pokazala prav pri pripravi LDN in FN za leto 2013.

Poskus dopolnitev in sprememb sklepa o ustanovitvi javnega zavoda. Ker so se pri umestitvi dejavnosti Slovenskega šolskega muzeja v sklop dejavnosti dru-

gih državnih muzejev pokazale določene razlike, ki niso bile v podporo njegovemu specifičnemu razvoju in potencialom, si je vodstvo muzeja vse do začetka leta 2013 prizadevalo dopolniti Sklep o ustanovitvi javnega zavoda (UL RS 110/2003). Čeprav je imel muzej vse od svoje ustanovitve leta 1938 med glavnimi nalogami tudi skrb za dokumentiranje obstoja slovenskih šol in šolske nesnovne dediščine, tega v opredmetenem ustanovnem sklepu po zgledu ustanovnih sklepov drugih muzejev, tako iz leta 2003 kot tudi v nekaterih predhodnih ustanovnih sklepih, ni bilo izrecno navedeno, predvsem pa ni bilo predvidene možnosti, da bi bil muzej za to delo, ki se tiče prvenstveno šolstva in šolske zgodovine, posebej financiran. Predlog dopolnitve in sprememb sklepa o ustanovitvi je bil zato zastavljen tako, da je za delovanje muzeja posebej poudaril pomen dokumentacijske zbirke, njegovo skrb zanjo in za razvoj raziskovanja šolske zgodovine, hkrati pa je določil pristojnost spremljanja dejavnosti in njeno financiranje iz Urada za razvoj šolstva (izobraževanja). Izdelan predlog dopolnitev in sprememb sklepa o ustanovitvi, ki je med drugim za pravno podlago financiranja muzeja poleg Zakona o uresničevanju javnega interesa v kulturi (ZUJIK) predvidel tudi Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI), je bil v sklepni fazi, tik pred sprejetjem na Vladi RS, zaradi nasprotovanja Direktorata za kulturno dediščino umaknjen.

Enotna terminologija in ureditev muzejskih predmetov. Na pobudo Sekcije za dokumentacijo pri Skupnosti muzejev Slovenije je muzej (kustosinja Mateja Ribarič in kustos Marko Ljubič) aktivno sodeloval pri izdelavi predloga nove terminologije muzejskih predmetov. Prispevek Slovenskega šolskega muzeja k terminologiji muzejskih predmetov v Republiki Sloveniji je v ureditvi terminologije muzejskih predmetov in njihovi klasifikaciji za področje šolstva. V muzeju so muzejski predmeti po enotni terminologiji uvrščeni v sistem razvrstitve po širših in ožjih skupinah muzejskih predmetov. Muzejski predmeti so razvrščeni v šest glavnih skupin muzejskih predmetov: A. učila in učni pripomočki, B. šolska oprema, C. šolska obleka in dodatki, D. zastave, nagrade in priznanja, spominki, E. šolska dokumentacija, F. fototeka, G. igrača kot didaktični pripomoček, H. izdelki učiteljev in učencev in I. drugo. Najobsežnejša skupina predmetov so učila in učni pripomočki, ki so razdeljeni v podskupine muzejskih predmetov: 1. zemljepis/geografija, 2. zgodovina/spoznavanje družbe, 3. računstvo/matematika, 4. prirodopis/stvarni pouk/spoznavanje narave/botanika, zoologija/biologija, 5. prirodoznanje/fizika, kemija, 6. risanje/likovni pouk, 7. petje/glasbeni pouk, 8. verouk/moralna vzgoja, 9. slovenski jezik/slovenščina, 10. tuj jezik, 11. ročna dela/gospodinjstvo/tehnika, 12. telovadba/telesna vzgoja/športna vzgoja in 13. šolske potreščine. Hkrati z novo terminologijo muzejskih predmetov in njihovo klasifikacijo po skupinah muzejskih predmetov je bila izpeljana tudi razdelitev pristojnosti za njih za posameznega kustosa, ki se je prilegala njegovim lastnostim in izkušnjam pri dosedanjem delu z določenimi skupinami muzejskih predmetov. Poleg muzejskih predmetov, ki v razstavni zbirki sestavljajo zbirke muzejskih predmetov, je drugo muzejsko gradivo razporejeno v drugih muzejskih oddelkih: knjižno gradivo v muzejski knjižnici, dokumentacija šol (mape šol, register šol, hemeroteka) v Dokumentacijskemu centru zgodovine šolstva in pedagogike in arhivsko gradivo v arhivu.

Informacijska in komunikacijska tehnologija. Za uspešno delo, ki sledi sodobnemu napredku, je tudi za muzejsko delo izredno pomembno vpeljevanje in uporaba boljših in bolj izpopolnjenih IKT rešitev. Za izboljšave delovnih procesov in za pomoč sodelavcem si je ob siceršnjih uslugah računalniških servisov že od prihoda v muzej leta 2007 najbolj prizadeval kustos Marko Ljubič, ki je temu delu po njegovih sposobnostih najbolj blizu in je hkrati tudi strokovni sodelavec za finančno poslovanje muzeja in kadrovske službo. Na sprejemnici, v fototeki in v zbirkah muzejskih predmetov, je s sodelavci vse leto popravljajl izkoristek muzejskega e-programa Galis. Skupaj z Antonom Arkom je skrbel za ozvočenje, računalniško projekcijo in druge IKT storitve na prireditvah v muzeju. Z računalniškim servisom je sodeloval pri nabavi in odpravljanju težav z računalniki in pri nadgradnji računalniškega in internetnega omrežja v muzeju.

Zbirke muzejskih predmetov (razstavna zbirka)

S prehodom pristojnosti spremljanja izvajanja muzejske javne službe na direktorat za kulturno dediščino se je na formalni ravni nekoliko spremenil prejšnji način obdelave muzejskih predmetov. Novemu okolju so se prilagodili postopki ne pa vsebinske obdelave. Na nov način obdelave je dodatno vplivala tudi predelana terminologija in notranja preureditev zbirk muzejskih predmetov ter razdelitev pristojnosti med strokovne delavce / kustose.

Evidentiranje

V letu 2012 je bilo na novo evidentiranih 965 predmetov, od tega v muzeju 871, na terenu oz. v drugih muzejih pa še 94. Evidentirani so bili predmeti šolske dediščine. Strokovni delavci / kustosi so predmete kulturne dediščine šolstva in drugo gradivo, pomembno za področje šolske dediščine, evidentirali na svojem terenskem delu, večji del pa v muzeju v sodelovanju s sprejemnico od obiskovalcev, ki so predmete v muzej prinesli sami. Specifično je evidentiranje predmetov v sodelovanju s šolami, veliko pa je tudi pobud nekdanjih učiteljev in učencev. Več evidentiranih predmetov je bilo ob dobro zastavljeni promociji aktualne občasne razstave Zgodbe šolskih zvezkov. Obiskovalci razstave so jih muzeju podarili v trajno hrambo, kustos zbirke in avtor razstave dr. Branko Šuštar pa je po drugih muzejih evidentiral še 50 primerkov, pri zasebnikih pa 20. Za tekstilno zbirko izdelkov učiteljev in učencev je kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec v sklopu preučevanja dediščine evidentirala 38 predmetov (tekstil, igrače) družine Novak-Zore. Pridobila je 118 predmetov. Največ v zvezi z razstavo o oblačilnem videzu učiteljev in učencev skozi čas (ročna dela, tekstil), drugo pa so različni izdelki učencev, učiteljev in spomini na maturo (g. Winkler, ga. Stele-Prudič, g. Račič, ga. Pust, g. Troha, ga. Gogala, ga. Plut-Pregelj). Na terenu je evidentirala še 24 za muzej zanimivih predmetov. Za nastajajočo zbirko učbenikov je bilo med darovi, ki jih je v preteklem letu prejela knjižnica Slovenskega šolskega muzeja, evidentiranih 67 učbenikov za različne šolske predmete iz različnih časovnih obdobj za učence in

dijake različnih starostnih skupin od več darovalcev. Kustos Marko Ljubič je za jesensko razstavo o zgodovini pisal Pišem, torej sem! evidentiral pisala nekdanjega učitelja zgodovine Marka Černehe. Večina predmetov iz njegove zbirke je bilo za razstavo odkupljenih, nekaj pa jih je lastnik muzeju tudi podaril. Kustosinja Mateja Ribarič je evidentirala muzejske predmete za fototeko in drugo fototečno gradivo; med temi največ fotografij in starih razglednic, risb, diafilmov in več fototečnega gradiva posameznih šol (OŠ Hinka Smrekarja, OŠ Gornje Otave nad Cerknico, OŠ Vič – viški likovni salon).

Dokumentiranje

S prehodom obdelave muzejskih predmetov iz več različnih predhodnih oblik inventarizacije v enovit muzejski e-program Galis se je dokumentiranje standardiziralo in poenotilo za vse zvrsti muzejskih predmetov. Vpeljava programa Galis poteka zadnjih nekaj let postopoma glede na finančne in delovne pogoje ter z ozirom na razdelitev pristojnosti kustosov za posamezne zbirke in skupine muzejskih predmetov ter dokumentarnega, knjižnega, fototečnega in arhivskega gradiva. Prvi vpisi muzejskih predmetov v program Galis so bili poskusni, sledila je konverzija inventarne knjige iz elektronske excel oblike, ki jo je potrebno dopolnjevati z novimi podatki, od leta 2011 pa po načrtu potekajo vpisi muzejskih predmetov iz starejših analognih seznamov in popisov ter novjših pridobitev. Delo s programom Galis je bilo vse leto dostopno na sprejemnici, v fototeki in v razstavni zbirki. Dokumentiranje muzejskih predmetov je zato posledično potekalo prav na teh mestih.

Konec leta 2012 je bilo v inventarni knjigi muzeja v sistemu Galis vpisano 11.075 muzejskih predmetov. Število vseh predmetov v muzeju je ocenjeno na 14.509. Večina muzejskih predmetov po zvrsti spada v zgodovinsko zbirko, manj pa v naravoslovno in druge zbirke (umetnostno zgodovinsko, tehniško, etnološko, vizuelno likovno). V letu 2012 je bilo v programu Galis inventarizirano 1847 predmetov, od tega večji del fotografij (1764), precej manj pa razglednic (49), učil za naravoslovje (24), šolskih zvezkov (4) in drugih muzejskih predmetov (spominki, učila za telesno vzgojo, spričevala, šolske obleke in tekstil, šolska oprema, učila za glasbeni pouk). Načrt dokumentiranja je bil nadpovprečno izpolnjen v fototeki, kjer je bilo v Galisu do konca leta 2012 pod vodstvom kustosinje Mateje Ribarič inventariziranih skupno 2999 fotografij (šolskih stavb, skupinske fotografije učiteljev in učencev, portrete učiteljev ter druge šolske motive) in 105 razglednic s šolsko tematiko. V analogno inventarno knjigo je vpisano 6533 fotografij. Ker je bilo delo pri inventariziranju v drugih zbirkah zaradi postopnega vpeljevanja zaposlenih v program Galis omejeno, je bil temu prilagojen tudi načrt, ki je predvideval le poskusne vpise. V letu 2012 je bilo v fototeki v Galisu inventarizirano 1764 fotografij in 48 razglednic, v drugih zbirkah pa 34 muzejskih predmetov. Za fototeko je bila posebej izdelana zbiralna politika. Z uvedbo nove terminologije muzejskih predmetov in preureditvijo razstavne zbirke (zbirk muzejskih predmetov) konec leta 2012 je bila kustosinji Mateji Ribarič v fototeki poleg zbirke 1. fotografije in 2. razglednice, tako kot pred tem, zaupana skrb še za zbirki: 3. avdio-vizuelna sredstva (filmi, diafilmi, diapozitivi, prosojnice, CD-DVD, kasete, videokasete, plošče) in 4. zbirko stereoskopskih slik, 5. zbirko slik in 6. zbirko risb.

oddelek	zbirka	odg. kustos	invent. predmeti 2012	vsi inv. predmeti
fototeka	fotografije	Mateja Ribarič	1764	2999
fototeka	razglednice	Mateja Ribarič	48	105
razstavna zbirka	zbirke muzejskih predmetov	Marko Ljubič	34	7971

Tabela 1. Dokumentiranje

Darovi in odkupi muzejskih predmetov

Nove muzejske predmete muzej pridobi predvsem z darovi od šol in posameznih darovalcev v manjši meri pa tudi z odkupi. V letu 2012 so bili realizirani odkupi tistih muzejskih predmetov, ki so pomembni predvsem za dopolnjevanje tekstilne zbirke, zbirke razglednic s šolsko tematiko in zbirke pisal. Muzej je poleg tega odkupil tudi nekaj muzejskih predmetov, ki imajo poseben pomen zaradi svoje redkosti in sporočilnosti. Večinoma so bili plačani iz lastnih sredstev, razen prvega dela odkupa pisal, ki se je financiral iz projekta Muzej kot središče za samostojno učenje pri Uradu za razvoj izobraževanja na MIZKŠ za razstavo Pišem torej sem. Za vse odkupe predmetov premične kulturne dediščine je muzej v letu 2012 namenil sredstva v skupni vrednosti 3.607 EUR. S temi sredstvi je muzej odkupil še drugi del etnološke zbirke Zore, šolska spričevala, vaje vezanja, šolske risbe (37x), razglednice šolskih stavb (15x), šolske atlase (5x), šolski pesmarici, slovnico in vaje francoskega jezika, angleško šolsko slovnico, plesne kartice maturantov (5x), dvojni črnilnik, leseno trinadstropno puščico, oljno sliko - portret učitelja, TV in radio aparat, šolski zvezek iz 1946, šolsko puščico, nemško-slovenski šolski delovodnik, fotografiji šolskega razreda in učiteljskega zbora ter več letnikov otroške revije Ciciban. Z odkupi je v zadnjih letih dopolnjena predvsem zbirka starih razglednic s šolskimi motivi, ki je edinstvena zbirka s to tematiko v Republiki Sloveniji. Za dopolnjevanje te zbirke je bil muzej v stikih z zasebnimi zbiralci in antikvariati. Objave starih razglednic s šolskimi motivi so privlačne, najdemo pa jih v muzejski reviji Šolska kronika, v katalogih stalne in občasni razstav. Pogosto so šolski motivi na stari razglednici tudi edini slikovni material posamezne šole.

V fototeko so bile v letu 2012 prevzete naslednje skupine muzejskih predmetov: fotografije (Marko Černeha, Lidija Prudič, Irena Zore), portret učitelja Josipa Horvata (Janez Benko), razglednice (Marko Černeha, Mišo Gorič), diafilmi in diapozitivi (OŠ Bežigrad), risbe, skeni fotografij zasebnikov.

muzejski predmeti	2011	2012	index
fotografije	61	10	16,4
razglednice	43	20	46,5
risbe	0	37	/
slike	0	1	/

Tabela: Fototeka – odkup muzejskih predmetov

Muzejski predmet	2011	2012	index
fotografije	50	11	22
razglednice	0	1	/
risbe	0	37	/
slike	0	1	/
CD – DVD	4	6	66,6
diapozitivi (mape)	24	1	4,2
prosojnice za grafoskop (mape)	1	1	100
diafilmi	375	118	31,5
diapozitivi (škatle)	0	40	/
plošče gramofonske	0	1	/
skeni fotografij	75	20	26,6
novi predmeti fototeka skupaj	573	267	46,6

Tabela: Fototeka – podarjeni muzejski predmeti

Izposoja muzejskih predmetov

Muzej je v sodelovanju s šolami in drugimi zavodi muzejske predmete iz svojih zbirk izposodil 108 enot muzejskih predmetov; in sicer 63 predmetov Zavodu Janeza Levca Ljubljana (7. maja 2012), 34 predmetov OŠ Mirna Peč (20. junija 2012), 3 predmete Gimnaziji J. R. Carli Koper (10. decembra 2012) in 4 predmete Matjažu Kukuruzoviču.

Dokumentacijski center šolstva in pedagogike

S preureditvijo razstavne zbirke muzejskih predmetov in drugih muzejskih zbirk so se v septembru 2012 nekoliko prerazporedila in razširila tudi delovna področja posameznih kustosov, ki so ob skrbi za primarno zbirko po izdelanem načrtu prevzeli odgovornost še za preostale zbirke muzejskih predmetov. Za boljše razumevanje vsebine dokumentacijske zbirke, ki se v Slovenskem šolskem muzeju obravnava kot vrsto dokumentarnega gradiva o zgodovini šol na Slovenskem, in za njeno razlikovanje od dokumentacije o muzejskih predmetih, kot dokumentacijske zbirke poznajo v drugih muzejih, se je za oddelke dokumentacije začel dosledno uporabljati izraz Dokumentacijski center šolstva in pedagogike, ki je za muzej najbolj specifičen in kaže na posebnost (raziskovalnega) dela v muzeju. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec je glede na prejšnje delo ob dokumentaciji šol in urejanju tekstilne zbirke prevzela skrb tudi za druge zbirke predmetov: šolska dokumentacija/tiskovine, igrače kot didaktični pripomoček, izdelki učiteljev in učencev, zastave, nagrade in priznanja.

Redno delo v Dokumentacijskem centru za zgodovino šolstva in pedagogike temelji na posredovanju potrebnih podatkov iz šolskih map, letnih poročil in iz drugih gradiv za različne uporabnike, med katerimi je največ šol, ter na strokovno svetovanje.

Poleg rednega dela so v Dokumentacijskem centru v letu 2012 potekala še naslednja dela: digitalizacija šolskih map: nadaljevanje do črke Š, v letu 2012 je bilo digitaliziranih 356 map (10 arhivskih škatel), delo je opravil animator Jože Rupnik; izdelava hemeroteke lokalnega časopisja za Gorenjski glas, Dolenjski list, Primorske novice, nadaljevanje, delo je opravljala animatorka Nuša Dolinšek; priprava projekta izdelave historiata šol: dopolnjevanje podatkov o šolah v Sloveniji; stiki z imetniki gradiva, popisi in prevzemi gradiva in predmetov za Dokumentacijski center in muzejske zbirke.

Različni podatki in gradivo iz Dokumentacijskega centra so bili strankam v letu 2012 posredovani skupaj 275 krat. Posredovani so bili na različne načine: osebno ob obisku v muzeju, po klasični pošti, po e-pošti in po telefonu. Skupaj z drugimi podatki je bilo iz centra v letu 2012 posredovano 517 podatkov. Glavni viri podatkov iz centra so: mape šol, register šol, letna poročila, šematizmi in učiteljski koledarčki, pri iskanju podatkov o učiteljih pa tudi personalne mape Arhiva Republike Slovenije, biografije učiteljstva in drugi seznam, objavljeni v literaturi.

Posredovani podatki za	2011	2012	Index
- osnovne šole	202	140	69,3
- gimnazije	20	18	90,0
- srednje strokovne šole in učiteljišča	16	12	75,0
- obrtne in poklicne šole	13	10	76,9
- druge šole in vzgojno izobraževalni zavodi	4	5	125,0
- učitelji/profesorji, posamezni učenci	20	39	195,0
- druga vprašanja s področja šolske preteklosti	37	48	129,7
- glasbene šole	1	1	100,0
- vrtci	4	2	50,0
Podatki iz Dokumentacijskega centra – skupaj	317	275	86,7
- drugi podatki o muzeju, razstavah, prireditvah	252	233	92,5
- podatki posredovani medijem	12	10	83,3
Vsi posredovani podatki in obvestila kustosinje	581	518	89,1

Tabela: Podatki iz Dokumentacijskega centra za leto 2012

Število uporabnikov podatkov in gradiva iz Dokumentacijskega centra se je po izjemnem letu 2010 nekoliko umirilo. Posredovanje podatkov in svetovanje predstavlja velik in pomemben delež delovanja muzeja in dela kustosov, in posebej kustosinje Dokumentacijskega centra, ki opravljajo tudi druge naloge kustosov. Na upad uporabnikov v primerjavi s predhodnim letom najbrž vplivajo tudi širše družbene razmere, saj je za raziskovalno delo na voljo manj sredstev. Šole vse bolj zaznamujejo svoje jubileje tudi na drugačne, manj zahtevne načine, tako npr. z raznimi delavnicami. Za izdajo poglobljenih zbornikov, za katere bi potrebovali tudi podatke iz Slovenskega šolskega muzeja, pa se odločajo v manjši meri kot prej. Vseeno je število posredovanih

podatkov še vedno višje kot v letu 2009 in 2008, kar predstavlja visoko raven aktivnosti Dokumentacijskega centra.

Pri posredovanju podatkov in gradiva, ki je za zgodovino šolstva in pedagogike v muzeju osredotočeno v Dokumentacijskem centru, sodelujejo vsi strokovni delavci, pri drugih informacijah o muzeju in njegovih dejavnostih pa tudi vsi drugi zaposleni. Zaradi narave dela je Dokumentacijski center pri tem vpet predvsem v delovanje muzejske knjižnice. Iz fototeke, iz področja muzejske pedagogike in zgodovine šolstva, je tako tudi kustosinja Mateja Ribarič posredovala več kot 75 podatkov.

Arhivska zbirka

Kustos arhivske zbirke, dr. Branko Šuštar, je prevzel 47 raziskovalnih nalog o plačilnih sredstvih Komisije za delovanje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije (0,3 tm), šolske priprave in učne načrte (1959–1966) učitelja Avgusta Aliča (0,1 tm), zvezke in knjižice (30. leta 20. stoletja) Dušana Lušina, učenca Državne realne gimnazije Maribor (0,1 tm) in šolske zvezke (okrog 2002) Jasne Slaček, učenke OŠ Martina Krpana, Ljubljana (0,1 tm) zasebnega gradiva šolske dediščine za arhivsko zbirko. Posredoval je informacije o arhivskem gradivu, ki ga hrani muzej, raziskovalcem šolske preteklosti in drugim uporabnikom gradiva. V dogovoru s sodelavci Inštituta za novejšo zgodovino – Zgodovina Slovenije: Sistory je iz arhivske zbirke za skeniranje pripravil šolske liste, ki so zelo pomembno arhivsko gradivo za zgodovino šolstva.

Muzejska specialna knjižnica

Po delovnem načrtu, ki je zasnovan na podlagi dela iz predhodnih let in z izpeljavo projekta Muzej kot središče za samostojno učenje, sta razširjeno knjižnično dejavnost v čitalnici muzeja opravljala bibliotekarja Anton Arko in Polona Koželj. Poleg njiju je bila v čitalnici stalno navzoča upokojena bibliotekarka Tatjana Hojan, ki je po potrebi kot prostovoljka opravljala določena bibliotekarska dela in jima na podlagi bogatih izkušenj svetovala, po dogovoru pa tudi upokojena višja knjižničarka Darja Sonja Tavčar, ki je nadaljevala z vpisovanjem starega knjižnega fonda v spletni knjižnični program Cobiss. Bibliotekar Anton Arko je v aprilu obiskoval šolo muzeologije v Celju in 17. maja opravil strokovni izpit ter si pridobil naziv kustos. Po njegovi premestitvi na delovno mesto kustosa je vodenje specialne muzejske knjižnice prevzela bibliotekarka Polona Koželj, ki se je v letu 2012 udeleževala izobraževanj za bodoče katalogizatorje v sistemu Cobiss3. V marcu se je udeležila 5-dnevnega tečaja Cobiss3 katalogizacija/začetni tečaj v Mariboru (IZUM), v aprilu pa 5-dnevnega tečaja Katalogizacija monografskih publikacij: tečaj za bodoče aktivne udeležence sistema Cobiss.si v Ljubljani (NUK). V nadaljevanju postopka za pridobitev dovoljenja za vzajemno katalogizacijo je kreirala zahtevano število kataložnih zapisov v testnem

okolju Cobiss3, katerih ustreznost so preverili pristojni za izobraževanje v IZUM-u ter v NUK-u. V oktobru se je udeležila predavanja o vrednotenju muzejskih predmetov, ki ga je pripravil Narodni muzej Slovenije, v novembru pa se je udeležila seminarja Novosti v knjižničnem sistemu Slovenije, kjer se je seznanila z aktualnim dogajanjem na področju bibliotekarstva v Sloveniji. Kustos Anton Arko je bil še naprej nastanjen v čitalnici in je pomagal pri dejavnosti knjižnice.

Kustos in bibliotekarka sta nudila pomoč uporabnikom knjižnega gradiva pri iskanju, pripravi in pospravljanju. Iskane informacije sta posredovala neposredno, po telefonu in po elektronski pošti. Gradivo sta za potrebe uporabnikov fotokopirala in skenirala. Darovano in staro nerazporejeno knjižno gradivo sta pregledala po Cobissu ter po abecednem imenskem katalogu. Razporejala sta ga med knjige, ki sta jih uvrstila v muzejski knjižni fond, med knjige za depo ali med zbirko učbenikov duplikatov. Za depo v Zalogu sta popisala 1233 knjižnih enot. Skrbela sta tudi za nakup knjig, izpeljala medknjižnične izposoje literature s področja zgodovine šolstva in pedagogike, vpisovala novo prispele revije in jih razporejala po knjižnih policah. Pregledala in popisala sta 733 knjižnih darov. Obsežnejše delo je bil pregled knjižnega gradiva dr. Andreja Vovka in dr. Janeza Arneža. Nadaljevala sta tudi z ureditvijo literarnih glasil šol med knjižnično gradivo (posebej za srednje in za osnovne šole od K–Ž). Vpisovala in razporejala sta novo prispela šolska literarna glasila.

Knjižnica je v letu 2012 nadaljevala z delom pri zbiranju knjižnega gradiva z nakupi, med drugim tudi z obiski sejmov in knjižnih dražb v antikvariatih, z izmenjavami s sorodnimi domačimi in tujimi institucijami ter z darovi. Pridobljeno gradivo se najprej evidentira, nato pa po predpisanih kriterijih ali umešča v muzejsko knjižnično zbirko ali določi za hrambo v muzejskem depozitu. Od evidentiranih 733 knjižnih darov jih je bilo 536 vmeščenih v knjižnični fond. V knjižnici poteka vsa referenčna knjižnična dejavnost z gradivom in uporabniki. Bibliotekarka pa je pri tem delu opravljala tudi druge nujne muzejske naloge pri pedagoški, razstavnici in izdajateljski dejavnosti in sploh pri podpori sodelavcem in delovanju muzeja.

Knjižnica je izdelala osebne bibliografije zaposlenih in pri vsebinski obdelavi gradiva poskbela za dostop do elektronske izdaje tabel Univerzalne decimalne klasifikacije UDCMRF 2006. V knjižnici se redno vodi statistika, enkrat letno pa se pripravi tudi statistično poročilo za Center za razvoj knjižnic v NUK. Na letni ravni se v knjižnici Slovenskega šolskega muzeja pregleda približno 15.000 monografskih in 17.000 serijskih publikacij. Za uporabnike je zlasti dragoceno starejše specializirano gradivo, ki je v splošnih knjižnicah težje ali pa sploh nedostopno, tukaj pa se zbira in hrani vse od ustanovitve muzeja. Muzej si s knjižnico prizadeva, da bi bil celoten knjižnični fond v doglednem času dosegljiv preko vzajemnega računalniškega kataloga Cobib, saj le tako obdelano knjižno gradivo v dobi digitalno ozaveščenih uporabnikov dejansko obstaja.

STATISTIKA 2012

	2011	2012	index
pregledane monografske publikacije (zunanji in notranji uporabniki)	16.400	15.300	93,3
pregledane serijske publikacije (zunanji in notranji uporabniki)	18.600	17.400	93,5
popis različnih publikacij za depo v Zalogu	2.989	1.233	41,3

Število pregledanih monografskih in serijskih publikacij zunanjih in notranjih uporabnikov se je v preteklem letu v primerjavi z letom 2011 zmanjšalo za slabih 7 %. Popisanih različnih publikacij za depo v Zalogu pa je bilo več kot polovico manj, saj je bilo v letu 2012 tudi občutno manj darov kot v letu poprej.

uporabniki knjižničnega gradiva	2011	2012	index
zunanji uporabniki	157	103	65,6
notranji uporabniki	9	9	100
vsakodnevni zunanji uporabniki	712	554	77,8
starejši zunanji uporabniki	611	498	81,5
mlajši zunanji uporabniki (študenti)	101	56	55,4
vsakodnevni notranji uporabniki	1.620	1.620	100
število informacij po telefonu	80	51	63,8
število informacij po e-mailu	30	20	66,6
število posnetkov fotokopiranega gradiva	1.078	839	77,8
število posnetkov fotografirane gradiva	593	99	16,7

Število uporabnikov knjižničnega gradiva in drugih storitev muzejske knjižnice je bilo v letu 2012 manjše kot v letu 2011. Usluge muzejske knjižnice so z novimi vpisi v sistem Cobiss dosegljive tudi po spletni poti. Večji padec obiska se opaža predvsem pri študentih.

gradivo specialne knjižnice	
število enot knjižničnega gradiva v specialni knjižnici (do 31. 12. 2012)	50.828
število enot knjižničnega gradiva pridobljenega z nakupom	12
število enot knjižničnega gradiva pridobljenega z izmenjavo	15
število enot knjižničnega gradiva pridobljenega z darovi	563
SKUPAJ	590
število strokovnih delavcev v knjižnici	1
število zunanjih uporabnikov v knjižnici	554
dostopnost do elektronskih publikacij	da
površina prostorov, ki so namenjeni specialni knjižnici	166,00 m ²

Z darovi, nakupi in izmenjavami je knjižnica pridobila 590 enot gradiva za dopolnjevanje specializiranega knjižničnega fonda, ki podpira delovanje matične ustanove ter omogoča pridobivanje specializiranih podatkov zunanjim uporabnikom. Celoten knjižnični fond je konec leta 2012 obsegal 50.828 enot knjižnega gradiva. Največji delež delovnega časa knjižnica nameni preučevanju in posredovanju podatkov, literature in virov zainteresiranim uporabnikom. Posebna pozornost je bila v letu 2012 s postavitvijo posebne zbirke posvečena tudi zbiranju šolskih učbenikov.

Z računalniško katalogizacijo Cobiss je bilo inventariziranega 2.522 enot gradiva, od tega 365 enot na novo prispelega gradiva in 2.157 enot gradiva starega fonda.

Leto		2011	2012	Index
kreirani zapisi	CR	29	29	100,0
kreirani zapisi – prevzeti iz baze podatkov OCLC	CY	9	10	111,1
kreirani zapisi – prevzeti iz baze COBISS.Net	CY	2	1	50,0
prevzeti zapisi – prevzeti iz baze COBIB	CY	395	222	56,2
skupaj prevzetih zapisov		406	233	57,3
inventarizirani zapisi	IN	92	103	111,9
vse skupaj		527	365	69,2

Tabela: Vnos na novo pridobljenega knjižničnega gradiva v sistem Cobiss, primerjava 2012 in 2011

Vnos starega knjižničnega fonda v sistem Cobiss. Po načrtu se je nadaljeval projekt vpisa starega in novega knjižnega fonda v spletni program Cobiss, ki ga je še naprej izvajala zunanja sodelavka, upokojena višja knjižničarka, Darja Sonja Tavčar. Ker je delo zunanje sodelavke honorirano, finančne možnosti muzeja v letu 2012 pa v primerjavi s prejšnjimi leti precej manjše, je tudi vnos knjižnih enot iz starega fonda manjši od lanskega. Nekatera dela v knjižnici je zunanja sodelavka Darja Sonja Tavčar opravila tudi prostovoljno oz. brezplačno.

leto		2011	2012	Index
kreirani zapisi	CR	541	428	79,1
kreirani zapisi – prevzeti iz baze podatkov OCLC	CY	155	75	48,3
kreirani zapisi – prevzeti iz baze COBISS.Net	CY	95	104	109,4
prevzeti zapisi – prevzeti iz baze COBIB	CY	1.826	1.250	68,4
skupaj prevzetih zapisov		2.076	1.429	68,8
inventarizirani zapisi	IN	571	300	52,5
vse skupaj		3.188	2.157	67,6
vnos gradiva skupaj (novo pridobljeno in iz starega fonda)		3.715	2.522	67,9

Tabela: Vnos knjižničnega gradiva iz starega fonda v sistem Cobiss, primerjava 2012 in 2011

V knjižnici, ki je osrednji prireditveni prostor, so se vse leto vrstile tudi raznovrstne prireditve, ki so vplivale na delo uporabnikov v najbolj obiskanem odpiralnem času knjižnice. Obisk prireditev je bil manjši kot v letu 2011, saj je bilo manj tudi prireditev.

Število obiskovalcev na prireditvah v čitalnici 2012

Datum	Prireditev	Št. obisk.
25.01.2012	Predstavitev tiskov Slovenskega šolskega muzeja	42
28.03.2012	Predstavitev delovanja SŠM kariernemu centru na Filozofski fak. 1	12
21.05.2012	Predstavitev delovanja SŠM kariernemu centru na Filozofski fak. 2	14
22.05.2012	Simpozij o Jeanu-Jacquesu Rousseauju	45
14.06.2012	Odprtje razstave Šola iz zemlje	78
27.09.2012	Simpozij: Pogled na šolske zvezke kot zgodovinski vir 1. del	17
28.09.2012	Simpozij: Pogled na šolske zvezke kot zgodovinski vir 2. del	18
08.10.2012	Predavanje o Ivanu Selanu	46
21.11.2012	Odprtje razstave Pišem, torej sem!	76
20.12.2012	Predavanje Fani Okič v sklopu razstave Šola iz zemlje	114
2010	skupaj obiskovalcev	462
2011	skupaj obiskovalcev	510
	index	90,6

Digitalizacija

Digitalizacija zajema tako prenos analognih, to je klasičnih oblik podatkov v digitalno obliko (skeniranje) kot tudi vnos podatkov o muzejskih predmetih in drugih oblikah kulturne dediščine v podatkovne zbirke (inventarizacija). Leta 2012 je bilo v zbirkah muzejskih predmetov skeniranih 2303 fotografij, 34 učil in učnih pripomočkov in 28 izdelkov učiteljev in učencev. Digitalizacija zbirk muzejskih predmetov, ki ne spadajo med fotografije, se v muzeju še ni načrtno začela. Izpeljana je bila le digitalizacija predmetov, ki jih je muzej v letu 2012 potreboval pri svoji pedagoški in razstavni dejavnosti. Poleg tega je bilo v Dokumentacijskem centru za zgodovino šolstva in pedagogike skeniranih 356 map šol v 10. arhivskih škatlah (od črke M do črke Š) in v arhivski zbirki v sodelovanju z Inštitutom za novejšo zgodovino spletnim portalom Sistory 13 arhivskih škatel tiskanih virov za zgodovino šolstva (šolski listi), ki so večjega formata in jih z razpoložljivo muzejsko tehnično opremo ni mogoče opraviiti. Gradivo je urejeno po nekdanjih okrajih, pomembno pa ni le za zgodovino šolstva, saj vsebuje tudi veliko podatkov o prebivalstvu, prometu in načrtih šolskih stavb ter naselij. Poleg navedenega sta bili na novejše medije posneti dve uri avdio gradiva.

Pri digitalizaciji muzejskega gradiva so pomagali trije zunanji sodelavci, ki so opravljali tudi dela vodičev, animatorjev in voditeljev učnih ur v muzeju. Za vpis muzejskih predmetov v sistem Galis so bile na voljo samo 3 licence. Z namenskimi sredstvi za digitalizacijo najbolj pomembnega dokumentarnega in fototečnega gradiva

za zgodovino šol je muzej v večjem obsegu digitaliziral najbolj uporabljeno in iskano muzejsko gradivo. Leta 2012 je bilo v primerjavi s predhodnim letom sicer nekaj manj digitaliziranih fotografij iz fototeke, zato pa je bilo v Dokumentacijskem centru za zgodovino šolstva in pedagogike digitaliziranega precej več gradiva iz map šol kot je bilo prvotno načrtovano (900 enot). Z digitalizacijo dokumentarnega gradiva, ki je za zgodovino šolstva najbolj zanimivo in dragoceno, bo muzej po najboljših finančnih možnostih nadaljeval tudi v letu 2013.

Oddelek	Zbirka	odgovorni kustos	2012	Kol.
fototeka	fotografije	Mateja Ribarič/Maja Hakl	2303	kosov
dokumentacijski center	šolske mape	M.B. Debevec/Jože Rupnik	350	map
arhivska zbirka	šolski listi	Branko Šuštar/Sistory	13	škatel

Tabela: Digitalizacija / skeniranje

V analogno inventarno knjigo v fototeki je vpisanih 6533 fotografij. Kustosinja Mateja Ribarič je ob 2303 skenih fotografij šolskih stavb, ki jih je izdelala zunanja sodelavka Maja Hakl, za notranje muzejske potrebe (razstave, objave v Šolski kroniki, katalogih, brošurah, koledarju SŠM za leto 2013) in za druge objave in predstavitve zaposlenih skenirala 250 fotografij, za zunanje uporabnike muzeja pa še 100 fotografij; in sicer za objave na spletnih straneh, v člankih in knjigah (OŠ Antona Tomaža Linhart v Radovljici), za uporabo skenov na predavanjih (Filozofska fakulteta Maribor), za uporabo skenov v oddajah na RTV SLO. Narejenih je bilo tudi 20 skenov fotografij, ki so jih zasebniki za ta namen posodili muzeju.

Ko se je leta 2011 začelo fotografije načrtno skenirati, se jih je začelo vpisovati tudi v muzejski računalniški sistem Galis. Do 31. 12. 2012 jih je bilo vpisanih 2999. V letu 2012 je zunanja sodelavka Tina Palaić v sistem Galis vpisala 1764 fotografij.

Oddelek	Zbirka	odgovorni kustos	Število posnetkov
fototeka	fotografije	Mateja Ribarič/Tina Palaić	1764
muzejski predmeti	učila in u. pripomočki	Marko Ljubič	34
muzejski predmeti	izdelki učencev in učit.	M.B. Debevec	28
muzejski predmeti	Zbirke skupaj		1826

Tabela: Digitalizacija muzejskih predmetov v Galisu 2012

Konserviranje in restavriranje muzejskih predmetov

Samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik Franci Kadivec je večino delovnih nalog na muzejskih predmetih opravil v dislocirani muzejski delavnici na Srednji šoli tehniških strok Šiška, Litostrojska cesta 51. V prvi vrsti se opravljeni konservatorski in restavratorski posegi nanašajo na potrebe muzeja pri postavitvi razstav, izvajanju

pedagoške dejavnosti (oprema učilnice) in izposoji muzejskih predmetov, drugače pa je bilo njegovo delo na predmetih posvečeno tudi preventivi in čiščenju novih predmetov v dislociranem muzejskem depozitu v Zalogu. Poleg konserviranja (169) in restavriranja (10) muzejskih predmetov je samostojni konservatorsko-restavratorski tehnik izdelal tudi potrebne replike muzejskih predmetov (8) za izposajo: šolsko tablo, šolski zvonec in šolskega osla z naramnicami, za uporabo pri učnih urah: šolsko tablo, šolski zvonec in šolskega osla ter za razstavo Pišem torej sem: podest za šolsko tablo in staro šolsko klop.

Delo v letu 2012 se je začelo z izdelavo replike šolske table, ki so jo uporabljali na učnih urah. Zaradi obrabe je bilo potrebno takoj nato izdelati še repliko stare šolske table za izposajo šolam. Za izposajo šolam in za uporabo pri zgodovinskih učnih urah je konservatorsko restavratorski tehnik izdelal še dve maketi osla z naramnicami in repliki šolskih zvoncev z ročajem. **Konserviranje.** V sodelovanju s Prirodoslovnim muzejem je opravil periodično konserviranje učil za biologijo: 25 preparatov živali, rastlin in živalskih ter človeških organov. Največ muzejskih predmetov je očistil, nekoliko manj obenem tudi zaščitil. Poleg predmetov, ki jih je muzej na novo pridobil, je največ muzejskih predmetov očistil in pripravil za jesensko razstavo o pisalih Pišem, torej sem! Za raztapljanje umazanije iz manjših predmetov je muzej kupil tudi posebni ultrazvočni čistilnik. S pomočjo novega čistilnika je bilo očiščenih in konserviranih 136 različnih peres ter 10 nalivnih peres, 3 tehnični svinčniki in 2 peresa z držali. Za razstavo je bila očiščena še izposojena kovinska tabla iz nekdanje litostrojske šole, novejša šolska miza ter dva stola, restavrirana pa dva lesena stola iz depozita v Zalogu, izdelana nova klop, podest in trije črnilniki iz rogov ter impregnirana tri živalska peresa. V depozitu v Zalogu je odstranil zeleno plesen, ki se je pojavila na telovadnem orodju: na telovadni mizi, dveh telovadnih konjih ter na dveh telovadnih kozah, ter materiale konserviral. **Restavriranje.** Najbolj potreben je bil restavratorski poseg na stari trinogi šolski tabli v učilnici za izvajanje zgodovinskih učnih ur. Hkrati je bilo na predmetu potrebno izvesti čiščenje, razstavljanje in sestavljanje. Enak poseg je bil opravljen tudi na šolski tabli, ki je bila na razpolago za izposajo. Popolnoma je bila restavrirana stara smrekova klop s konca 18. stoletja. Restavrirani in postavljeni na razstavo o pisalih so bili trije starejši leseni stoli.

vrsta posega	muzejski predmeti	opravljeno delo	št. posegov 2012
konserviranje	pisala in drugi šolski pripomočki, telovadno orodje, učila za biologijo – preparati	čiščenje, zaščita, politura, lakiranje	169
restavriranje	šolske table, klopi, stoli, maturantski ključ	dodelava, popravila, zaščita	10
Izdelava replik	šolske table, zvonec, osel, klop, podest za tablo	/	8

Tabela: Konservatorsko restavratorski posegi 2012

Za druge naročnike (Srednjo šolo tehniških strok) je bila restavrirana stenska šolska ura.

Število konserviranih in restavriranih muzejskih predmetov je preseгло načrtovan obseg dela v delavnici, prav tako tudi izdelava replik, ki ni bila posebej načrtovana, a se je pokazala za nujno potrebno. Pri izvajanju strokovnega dela se je konservatorsko-restavratorski tehnik posvetoval s konservatorsko-restavratorsko delavnico Narodnega muzeja in delavnico Slovenskega etnografskega muzeja. Sodeloval je v delu Društva restavradorjev Slovenije, se udeležil predavanj društva in strokovnih obiskov delavnic in depojev v posameznih muzejih.

Konservatorsko-restavratorski tehnik je sodeloval tudi pri prevzemu novih muzejskih predmetov večjih dimenzij: starejša lesena šolska klop, stara vrata šolskega kabineta, pečnice šolske peči iz leta 1864, šolska klop, šolski stoli, krila oken, arhivske omare. Opravil je tudi prevoze muzejskih predmetov in raznovrstega muzejskega gradiva iz matične muzejske stavbe na Plečnikovem trgu št. 1 v večji depo v Zalogu. Več je bilo prevozov pregledanih in popisanih knjig – duplikatov iz muzejske knjižnice, hemeroteke iz dokumentacijskega centra, muzejskih predmetov iz razstavne zbirke in raznoterega razstavnega in drugega materiala.

Poleg dela na muzejskih predmetih je konservatorsko restavratorski tehnik opravljal še druga tehnična in vzdrževalna dela tako v matični muzejski stavbi kot tudi v obeh dislociranih enotah: v delavnici na Litostrojski cesti 51 in v Zalogu. Na stalni razstavi je izpeljal menjavo dveh razstavnih vitrin za tekstil, v katerih so razstavljene učiteljske uniforme. V depolu matične muzejske stavbe je uredil omaro za shranjevanje tekstilij in regale za namestitvev slik. Izvajal je reden nadzor v depolu v Zalogu. Skrbel je za primerno vlažnost s prezračevanjem in z uravnavanjem delovanja vlažilcev. Izvedel je deratizacijo muzejskih predmetov in opravljal potrebno čiščenje ter urejal muzejske predmete.

V matični muzejski stavbi na Plečnikovem trgu št. 1 je odstranil vodni kamen iz dveh grelcev za vodo in očistil odtoke. Odpravil je zamakanje in skrbel za požarno varnost. Z Uršulinskim samostanom je sodeloval pri pripravi montaž novih oken v zgornjem hodniku in zamenjavi termostatskih ventilov na radiatorjih. Izdelal je nosilce in drogo ve za zastave v muzeju in na zunanji steni muzejske stavbe, reflektorske in ogrodne nosilce ter zavese za pedagoško igro »Sovica Zofi odkriva muzej«. Pomagal je pri delu za postavitev razstav in pri drugih muzejskih tehničnih delih.

Proučevanje in interpretacija premične kulturne dediščine ter sodelovanje z znanstveno-izobraževalnimi ustanovami doma in v tujini

Proučevanje je tesno povezano s posredovanjem informacij tako o muzejskih predmetih kot tudi o vprašanih iz šolske preteklosti ter svetovanjem. Dobro poznavanje zgodovine šolstva je za strokovne delavce v Slovenskem šolskem muzeju izjemno pomembno in je temelj za vsako nadaljnjo strokovno in raziskovalno delo v muzeju.

Raziskovalni projekti v muzeju se začnejo že pri pripravi razstav, ki jih v zadnjih letih v večji meri pripravljamo glede na zanimanje za določene vsebine in na njihovo povpraševanje med obiskovalci muzeja. Zaposleni in zunanji sodelavci/raziskovalci proučevano razstavno temo poglobljajo z objavami člankov v tematski številki muzejske strokovno-znanstvene revije Šolska kronika, vse pogostejše pa se preučevana tema uvrsti tudi v pedagoški program muzeja s pripravo nove vsebine učne ure, delavnice ali druge pedagoške dejavnosti. Strokovni delavci muzeja svoja spoznanja iz preučevanja šolske preteklosti pogosto objavijo tudi v krajevnih monografijah, v drugih zgodovinskih revijah in publikacijah. Zelo aktivni so že vrsto let kot predavatelji za mentorje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije in tudi kot ocenjevalci predloženih nalog za nagrado. Z udeležbami na mednarodnih srečanjih je več pozornosti usmerjene tudi v predstavitve slovenskih šolsko-zgodovinskih tem za mednarodno okolje. V letu 2012 se je največ strokovnih delavcev muzeja posvetilo proučevanju in raziskovanju zgodovine pisal za jesensko razstavo in tematsko številko Šolske kronike. Večji poudarek je v zadnjih letih na preučevanju muzejskih predmetov, kar je bilo v preteklosti precej zanemarjeno področje, v novejšem času pa je prav za te vsebine največ zanimanja. Pridobljeno znanje se poskuša prodajati z izdajanjem promocijske literature, med katero izstopa vsakoletni muzejski koledar. Strokovni delavci so opravili naslednje naloge:

Kustos Anton Arko, prof. zgod. in ruskega jezika, je začel preučevati pojave ideologizacije v učbenikih pri šolskih predmetih slovenski jezik, zgodovina in zemljepis v dvajsetem stoletju na Slovenskem. Obravnava cesarsko-kraljevo obdobje in totalitarizme. Za dvodnevni mednarodni simpozij, ki je pod naslovom *Pogledi na šolske zvezke* kot zgodovinski vir potekal v Slovenskem šolskem muzeju konec novembra, je v sklopu priprav nanj preučeval prispevke v pedagoškem časopisju po drugi svetovni vojni, ki se po tematiki dotikajo šolskih zvezkov. Za omenjeni simpozij je pripravil krajše predavanje: *Šolski zvezki v pedagoškem časopisju v prvem desetletju po koncu druge svetovne vojne*. Na povabilo Komisije za delovanje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije je pripravil predavanje za mentorje zgodovinskih krožkov in članek za Zbornik strokovnih prispevkov. Za pripravo predavanja in znanstvenega prispevka je kustos preučeval preskrbo šol s šolskimi knjigami od sredine 19. do začetka 21. stoletja in ilustracije ter slikovno gradivo v šolskih knjigah od leta 1808 do leta 1991. Na povabilo Inštituta za zgodovino in teorijo pedagogike Ruske akademije za izobraževanje je preučeval čitanke in berila za začetne razrede osnovne šole (s poudarkom na besedilih in ilustracijah, ki se nanašajo na oblačilni videz) od leta 1823 do konca druge svetovne vojne ter na to temo napisal znanstveni prispevek v ruskem jeziku. Ob snovanju razstave *Pišem, torej sem!* je pregledal čitanke in berila za začetne razrede osnovne šole od leta 1852 do leta 1991 ter v njih objavo besedil in ilustracij s šolskimi pisali. Ob razstavi je pripravil razstavni pano o preučevani vsebini. O razstavi *Od odpora do osamosvojitve: boj za slovensko šolo*, ki jo je leta 2011 pripravil s kustosom Markom Ljubičem, je napisal krajši prispevek, ki je objavljen v: Šolska kronika 2012, 21/XLV, št. 1–2, str. 236–240.

Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec, mag. znanosti s področja etnologije in prof. zgod., od 15. 5. 2012 strokovni naziv muzejska svétnica. Pri preučevanju zgodovine šolstva, posredovanju podatkov iz obravnavanih vsebin in pri popularizaciji muzejskega dela je sodelovala z naslednjimi mediji: Živa – priloga Dolenjskega lista, 11. 1. 2012, št. 1, str. 10–11, Razvoj šolstva enak mladosti, nov. Mirjam Bezek Jakše; Nedelo, 5. 2. 2012, str. 21, Muzejske iskrice, Slovenski šolski muzej, lesena šolska torbica; Revija Hopla, 7. 9. 2012, Prvi šolski dan nekoč in danes; Otroški radijski studio – Radio Maribor, 22. 9. 2012 ob 10.00, Šola nekoč in obleka, radijska oddaja, nov. Vesna Spreitzer; TV SLO 1, 23. 11. 2012, Dobra ura z Akijem: Šola nekoč in danes, režiser Tadej Čater; Predstavitev Šolske kronike in tiskov 2011, Slovenski šolski muzej, 25. 1. 2012, scenarij in povezovanje programa.

Ob gostovanju razstave Kaj naj oblečem za v šolo? v Medobčinskem muzeju Kamnik je razstava ponovno pritegnila nekatere medije: o šolstvu na Slovenskem in oblačilni kulturi v šolstvu, Radio SLO 1, nov. Petra Medved, 19. 1. 2012; o odprtju razstave Kaj naj oblečem za v šolo?, gostovanje v Medobčinskem muzeju Kamnik, 17. 5. 2012, nov. Damjan Hančič, v Kamničan: <http://www.kamnican.si/odprtje-gostujoce-razstavekaj-naj-oblecem-za-v-solo/>;

Oblacilna kultura v šolstvu, TV SLO 1, poročila ob 17h, 29. 6. 2012, nov. Suzana Kozel; Oblacilna kultura v šolstvu, Radio Express, 11. 6. 2012, nov. Petra Rupnik; Prvi šolski dan in obleka, Radio SLO 1, 1. 9. 2012, nov. Ana Skrt.

Aktivno je delovala tudi kot podpredsednica Slovenskega etnološkega društva. Kot članica programskega odbora posveta »Etnologija in slovenske pokrajine: Gorenjska« je bila na posvetu v Radovljici in Dvorski vasi, 16. in 17. februarja 2012, kot podpredsednica SED pa se je udeležila simpozija »Karel Štrekelj in njegov čas«, Gorjansko na Krasu, 9. junij 2012, soorganizirala letno prireditev Slovenskega etnološkega društva – Murkovanje, Tolmin 12. november 2012, kjer je imela kot Murkova nagrajenka za leto 2011 slavnostni nagovor Ko nas zaznamuje etnologija, objavljen v: Glasnik Slovenskega etnološkega društva, 2012, str. 205–206. Mag. Marjetka Balkovec Debevec je kot članica nadaljevala pri delu Komisije za delovanje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije in pri ocenjevanju raziskovalnih nalog.

V sklopu proučevanja otroštva se je kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec ukvarjala z različnimi vidiki igre, igrač, preživljanja prostega časa, ustnimi viri o otroštvu in drugim. S predavanjem Obleka v otroštvu je sodelovala na zborovanju Zveze zgodovinskih društev Slovenije o zgodovini otroštva, ki je bilo na Rogli 18. oktobra 2012, njeno predavanje pa je bilo objavljeno v zborniku Zgodovina otroštva, Ljubljana 2012, str. 103–117. Na temo iz zgodovine otroštva je skupaj s sodelavcem dr. Brankom Šuštarjem nastopila na 14. mednarodnem simpoziju šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk v Brixnu/Bressanone v Italiji, od 28. 6. do 3. 7. 2011. Njun prispevek, Odprava v otroštvo: pričevanja kot kulturni spomin, je bil objavljen v: Šolska kronika 2012, 21/XLV, št. 1–2, str. 241–248.

V projektu z Mestnim muzejem Krško in Muzeji radovljiške občine je pripravila članek o šolskih dobrotnikih – mecenih, ki so pomembno vplivali na razvoj v šolstva na Slovenskem v 19. stoletju. Njen članek, Razmere v šolstvu od druge polovice

19. do začetka 20. stoletja in pomoč šolske dobrotnice Josipine Hočevar, je bil objavljen v: Josipina Hočevar – Radovljčanka v Krškem: zbornik prispevkov in predstavitev Josipininega leta (7. oktober 2010–7. oktober 2011). Krško, Radovljica 2012, str. 49–64. Sodelovala je tudi na predstavitvah zbornika v Radovljici, v Krškem, in 3. decembra 2012 v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani.

Za mednarodno konferenco v Slovenskem šolskem muzeju o šolskih zvezkih kot zgodovinskem viru je 28. septembra 2012 pripravila predavanje Šolski zvezki na pedagoškem tečaju Dobliče.

Bibliotekarka Polona Koželj, prof. likovne umetnosti. Ob nudenju referenčne dejavnosti za uporabnike specialne knjižnice, posebej s podatki o specializiranih virih in literaturi za raziskovanje šolske preteklosti, je bibliotekarka Polona Koželj začela pripravljati muzejsko razstavo o Slikanicah na Slovenskem za leto 2013. V zvezi z izbrano tematiko je zbirala in proučevala vire in razpoložljivo literaturo. Določila je glavne poudarke in pomen razstave: predstavitev kronološkega razvoja slikanic, vrste slikanic glede na izvor in obliko ter osvetlitev pedagoškega pomena slikanic, določila prostorsko razsežnost razstave ter zasnovala njeno oblikovno podobo.

Bibliotekarka Polona Koželj je preučevala tudi zgodovino uporabe različnih likovnih tehnik pri likovnem pouku na slovenskih šolah skozi čas. Pestrost uporabe likovnih tehnik odraža različna ekonomska stanja in različen odnos do likovnega pouka. Svoja spoznanja je strnila v članku z naslovom »Od kamenčkov in tablic do digitalnih tehnologij: razvoj uporabe različnih likovnih tehnik pri pouku v slovenskih šolah skozi čas« za objavo v tematski številki Šolske kronike.

Kot ena od treh avtorjev zelo uspešne razstave Šola – ključ za razvoj: šolarji Angole, Gane in Malavija je sodelovala pri pripravi reportaže o prostovoljnem delu v Afriki in o šolstvu v Afriki, ki je bila predstavljena v študentski oddaji Generator na Valu 202.

Kustos Marko Ljubič, prof. zgod. in univ. dipl. ped., je predvsem na podlagi tuje literature preučeval zgodovino pisal in opismenjevanja za pripravo razstave Pišem, torej sem! Z idejami, usmeritvami in strokovno pomočjo so mu pomagali ddr. Verena Perko iz Gorenjskega muzeja, Mojca Vomer Gojkovič iz Pokrajinskega muzeja Ptuj–Ormož, Marko Drpič iz zavoda tipoRenesansa, dr. Vinko Škafar iz Teološke fakultete ter dr. Dragan Božič iz Inštituta za arheologijo ZRC SAZU. Rezultate preučevanja zgodovine pisal in opismenjevanje je predstavil na razstavi, ki je bila odprta 21. novembra 2012, povzetek pa tudi v istoimenski razstavni zloženki. Izsledki preučevanja, ki so nazorno predstavljeni na razstavi, zajemajo tematiko, ki je v slovenskem prostoru zelo zane-marjena. Ob razstavi je imel njen avtor intervju o zgodovini šolskih pisal za oddajo Kulturomat na Radio SLO 1, prav tako na isto temo pa tudi na Radiu Ognjišče.

V sklopu preučevanja pisal je v letu 2012 začel raziskovati tudi zgodovino šolskih tabel in tablic. Pregledal je dostopno nemško literaturo, pomagal pa si tudi s starimi slovenskimi časopisnimi viri iz knjižnice Slovenskega šolskega muzeja. Prišel je do zanimive ugotovitve, da na nemškem govornem območju niso poznali šolskih tabel iz platna, o katerih poročajo zgodovinski viri na Slovenskem. Izsledke o nadaljnjem raziskovanju šolskih tabel in tablic na Slovenskem bo kustos pripravil za objavo v te-

matski številki Šolske kronike o pisalih. Kot njen urednik je k sodelovanju za objavo znanstvenih in strokovnih člankov zbral več raziskovalcev, ki jim je tematika blizu in so s svojim znanjem in nasveti pomagali že pri nastajanju razstave. Kustos Marko Ljubič je pri raziskovanju šolske preteklosti na primeru uporabe bolj pomembnih muzejskih predmetov šolstva prišel do zanimivih spoznanj, ki raziskovalcem zgodovine šolskega vsakdana niso bila najbolj znana. Svoja spoznanja je posredoval predvsem zainteresiranim učiteljem, ki jih zgodovina šolstva in pedagogike še posebej zanima in po informacije in nasvete prihajajo v muzej in so se nanj obračali neposredno (OŠ Črna na Koroškem, OŠ Žalec – prilagojen program). Za načrtovan projekt Moja učiteljska zgodba je aprila 2012 opravil intervju z upokojeno učiteljico Marto Repanšek.

Kustosinja Mateja Ribarič, prof. zgod. in soc., muzejska svetovalka. Kakor drugi strokovni delavci muzeja je sodelovala pri posredovanju podatkov o muzejskih predmetih, gradivu in podatkov s področja zgodovine šolstva: od kdaj so v šoli ocene, od kdaj se uporablja številčno ocenjevanje, kakšna je zgodovina šolskih počitnic ter podatke s področja muzejske pedagogike in pedagoških programov. Sodelovala je v pedagoški sekciji SMS in v vseh pedagoških projektih Slovenskega šolskega muzeja. Pri postavitvi razstave Šola iz zemlje: učenje visokih Andov je bila od zasnove vseskozi tesno ob zunanji sodelavki in avtorici razstave Tini Zgonik. Z njo je proučevala vsebino razstave, sodelovala pri izboru gradiva, skrbela za koordinacijo dela, za pripravo razstave in kataloga ter oblikovala pedagoški in andragoški program. Pripravila je tudi vodiče za vodstvo po razstavi.

Kustosinja je pripravila scenarij načrtovane prihodnje razstave Učilnica v naravi: šolski vrt in preučevala vlogo šolskih vrtov v zgodovini šolstva na Slovenskem. Navezala je stike z zunanjimi sodelavci in organizacijami, ki bodo pri projektu za razstavo sodelovali: Inštitut za trajnostni razvoj, profesorica Marija Bavdaž, profesorica Leopoldina Plut Pregelj ter pregledala dosegljive vire in literaturo v muzeju.

Kustos dr. Branko Šuštar, dr. zgodovinskih znanosti, muzejski svétnik. Ob 300-letnici rojstva znamenitega filozofa in pedagoga Jean Jacquesa Rousseauja je dal pobudo, izdelal predlog postavitve manjše razstave in zanjo preučil dostopno literaturo ter zbral primerno gradivo za natis na razstavnih panojih. V sodelovanju s Slovenskim pedagoškim društvom je 22. maja 2012 v Slovenskem šolskem muzeju pripravil krajši simpozij, na katerem je imel uvodni prispevek Nekaj slovenskih srečevanj z J.-J. Rousseaujem, obj. v: Šolska kronika 2012, 21/XLV, št. 1–2, str. 15–25. O razstavi in simpoziju je poročal v isti številki revije na straneh 26–30 v prispevku J.-J. R. – vznemirljivi meščan Ženeve. Jean-Jacques Rousseau 1712–1778: Razstava in simpozij v Slovenskem šolskem muzeju ob jubileju Rousseauja in 250-letnici izida njegovega pedagoškega dela Emil ali o vzgoji (1762).

Razstavo Zgodbe šolskih zvezkov je sklenil z izvedbo konference z mednarodno udeležbo Šolski zvezki kot zgodovinski vir, ki je v sodelovanju z Zgodovinskim društvom Ljubljana potekala v Slovenskem šolskem muzeju 27. in 28. septembra 2012. Pri njeni pripravi se je povezal s strokovnjaki za obravnavano temo doma in v tujini, za izvedbo konference pa pridobil sofinanciranje Foruma slovanskih kultur za udeležbo 6

Ob razstavi o šolskih zvezkih je bila v SŠM tudi konferenca »Šolski zvezki kot zgodovinski vir«, 27. in 28. 9. 2012. (SŠM, foto M. Javoršek)

šolskih muzejev (Praga, Bratislava, Zagreb, Beograd, Plovdiv in Gabrovo) iz slovanskih držav. Sodelovalo je 30 udeležencev, med njimi največ iz slovenskih muzejev in arhivov in 6 udeležencev iz tujine. Ob konferenci je pripravil knjigo povzetkov: Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir: znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo, 27. in 28. 9. 2012, Ljubljana: [Slovenski šolski muzej], 2012, 44 str. (objavljeno tudi na spletni strani muzeja). V njej je objavil tudi dva povzetka prispevkov, ki ju je imel na konferenci, in sicer: Od Macerate do Ljubljane: tuje in domače spodbude in raziskovanja šolskih zvezkov kot zgodovinskega vira, str. 9–10 in En župan, en zdravnik, en škof: šolski zvezki razkrivajo osebnosti in sledi časa, str. 32.

Preučeval je gradivo o zgodovini šolstva v povezavi z zgodovino otroštva. Aktivno je sodeloval v pripravljalnem odboru in recenzentskem delu pri organizaciji 36. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije, ki je bilo tudi na njegovo pobudo posvečeno zgodovini otroštva. Na zborovanju je predstavil članek Otroci na poti do učenca in dijaka: pogledi na šolanje kot del otroštva v 19. in 20. stoletju, ki je bil objavljen v zborniku: Zgodovina otroštva, (Zbirka Zgodovinskega časopisa, 45). Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2012, str. 311–324. Predlagana tema je bila odmev na konferenco, katere se je leta 2009 udeležil v Moskvi, kjer je bil objavljen tudi njegov prispevek: Po doroge v školu: istorija obrazovanja v Slovenii kak čast' istorii detstva. V: Bezrogov, V. G. (ur.). »Vsja istorija napolnena detstvom«: Nasledie F. Ar'esa i novye podhody k istorii detstva. 1, (Trudy seminarov »Kul'tura detstva: normy, cennosti, praktiki«, Vypusk 10). Moskva: RGGU, 2012, str. 291–313.

Izvedel je potrebna pripravljalna dela za 15. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko – zgodovinskih zbirk, Ljubljana, 26.–29. 6. 2013. Njegova prizadevanja so bila usmerjena tudi v iskanje možnih sponzorjev in soorganizatorjev. Za organizacijo simpozija je bilo pomembno, da je obvestilo o temi in poteku srečanja prišlo

do muzejev po svetu dovolj zgodaj. V intenzivnih stikih po e-pošti z domačimi in tujimi kolegi/kolegicami v odboru simpozija je poleg tematskega okvira načrtoval tudi širši okvir poteka simpozija, vključno z informacijami udeležencem o nastanitvah in potovanju. Od konca novembra 2012 je bilo na spletni strani muzeja objavljeno povabilo za sodelovanje na simpoziju v angleškem jeziku (Call for Papers), v krajši obliki pa še v slovenščini, nemščini in španščini. Intenzivno je pošiljal obvestila in povabila na spletne naslove muzejev, ustanov in raziskovalcev v tujini, ki jih ima iz dosedanjih stikov s šolskimi/pedagoškimi/izobraževalnimi muzeji in sorodnimi ustanovami ter raziskovalci zgodovine šolstva. Povabilo organizatorja 15. mednarodnega simpozija šolskih muzejev je bilo objavljeno na več deset tujih spletnih straneh.

Sodeloval je pri projektu Slovenke v dobi moderne, ki ga je vodil Muzej novejšje zgodovine Slovenije. Pokrival je področje šolstva in učiteljic. Za razstavo je ob pomoči sodelavcev pripravil izbor muzejskih predmetov in gradiva iz dokumentacijskega centra, arhivske zbirke, zbirke oblačil in maketo Višjega deklškega liceja s stalne razstave. V zborniku razstave Slovenke v dobi moderne, Ljubljana: Muzej novejšje zgodovine Slovenije, 2012, je na str. 76–85 objavil članek »Žensko gibanje pri nas so začele in vsekoli vodile učiteljice«: pogledi na prispevek slovenskih učiteljic h kulturnemu, socialnemu in narodnostnemu razvoju, ki je bil natisnjen tudi v angleški izdaji pod naslovom Slovene teachers and their contribution to cultural, national and social development, na str. 45–49.

Na mednarodni konferenci o zgodovini zdravstvenega izobraževanja, ki je potekala od 9. do 11. avgusta na Danskem, je predstavil preteklost zdravstvenega šolstva v Sloveniji na podlagi razstave iz leta 1992/1993 Zdravstveno šolstvo na Slovenskem 1753–1960 v Slovenskem šolskem muzeju. Njegov prispevek Health education in Slovenia between religious and secular nursing during the period 1753–1960 je bil predstavljen v knjigi povzetkov konference: International nursing history conference in Denmark, August 9–11 2012. Nursing history in a global perspective: conference book of abstracts. Kolding: Danish Museum of Nursing History, 2012. Njegovo poročilo s konference Pogledi na mednarodno zgodovino sestrstva je bilo objavljeno v Utripu – glasilu Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije, december 2012, str. 17–18.

Vprašanje jezikovnega pouka in nacionalnega razvoja na Slovenskem, ki se veže na hranjeno knjižno (učbeniki, pedagoški tisk) in arhivsko in drugo gradivo v muzeju, je predstavil na ISCHE (International Standing Conference for the History of Education) konferenci v Ženevi junija 2012. Njegov prispevek Transcending national borders in education in Slovenia between nationalism and internationalism in the Habsburg Empire and its successor states 1880–1940 se nanaša na mednarodno raziskovanje v šolstvu na jugu habsburške monarhije in v državah naslednicah na pedagoški konferenci v Cadizu in je bil objavljen v: ISCHE - 34, Geneva, 27–30 June 2012. Internationalisation dans le champ éducatif: (18e–20e siècles): résumés: (18th–20th centuries): abstracts. [S. l.: s. n., 2012], str. 94–95. Osnovna razmišljanja je 21. novembra 2012 predstavil tudi na seminarju Zavoda RS za šolstvo za gimnazijske učitelje v predavanju Od komaj pismenega ljudstva do kulturnega naroda. Učiteljstvo in slovenski šolski koraki v 19. stoletju.

S prispevkom o pisanju slovenskih pedagoških časopisov Teacher Training Colleges in Liberal Catholic Discussion in Slovenia at the Beginning of the 20th Century je 12. 10. 2012 sodeloval na mednarodnem srečanju Razvoj izobraževanja učiteljstva v centralni in JV Evropi v Mariboru, ki spodbuja povezovanje raziskovalcev zgodovine šolstva na področju centralne in jugovzhodne Evrope. Kot urednik Šolske kronike je za tisk za leto 2012 pripravil dvojni zvezek muzejske strokovno-znanstvene revije.

Razstavna dejavnost

V prvi polovici leta 2012 sta bili v muzeju poleg stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja na ogled še občasni razstavi Zgodbe šolskih zvezkov v razstavni sobi in razstava Šola – ključ za razvoj: šolarji Angole, Malavija in Gane v muzejski avli. Za stalno razstavo je mag. Marjetka Balkovec Debevec 21. maja 2012 pripravila predlog izhodišča za prenovu stalne razstave. Pri kritičnem vrednotenju postavitve sodobnih stalnih razstav in iskanju rešitev za postavitev nove stalne razstave v Slovenskem šolskem muzeju so si zaposleni 18. junija 2012 na Ljubljanskem gradu ogledali stalno razstavo Slovenska zgodovina. Namen izhodiščnih razmišljanj je bilo izoblikovanje koncepta preнове v naslednjih letih. Leta 2012 sta bili na stalni razstavi zamenjani vitrini, kjer sta razstavljeni šolski učiteljski uniformi. Zamenjena so bila tudi svetlobna telesa in na novo konservirana učila za biologijo. Razstava Zgodbe šolskih zvezkov se je končala v začetku oktobra po izvedbi konference z mednarodno udeležbo Šolski zvezki kot zgodovinski vir. Z razstavo Šola – ključ za razvoj, ki je bila za obiskovalce dosegljiva do maja 2012, sta bili uvrščeni v program obiska šolskih skupin v Slovenskem šolskem muzeju. V letu 2012 so bili izpeljani naslednji razstavni projekti:

J. J. R. - vznemirljivi meščan Ženeve, 300 Jean Jacques Rousseau 1712–1778, manjša razstava, postavljena na dan mini simpozija pod istim naslovom 22. maja 2012. Avtor, dr. Branko Šuštar, je razstavo predstavil najprej na simpoziju ter o njej nato napisal še poročilo v Šolski kroniki. Razstava je bila posvečena 300-letnici rojstva J. J. Rousseauja in 250-letnici izida njegove najpomembnejše pedagoške knjige Emile ali o vzgoji. Razstava je rezultat avtorjeve zamisli, njegovega izbora besedil in fotografij. Sodeloval je tudi pri postavitvi. Razstava je postavljena v muzejskemu hodniku na panojih manjših dimenzij, zato pa so bolj vidni vizualni poudarki treh figur (silhuet) Rousseaujeve postave za 300-letnico. Namesto izdaje priložnostne tiskane zloženke je avtor pripravil dovolj obsežen informativni list.

Šola iz zemlje: učenje visokih Andov, razstava je bila odprta 14. junija 2012, avtorica razstave Tina Zgonik, organizacija razstave Mateja Ribarič, oblikovanje in postavitev Simona Čudovan, fotografije Tina Zgonik, Igor Štrucelj. Razstavo je odprl gospod Boris Zupančič, vodja sektorja za osnovne šole na Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, ki je imel tudi priložnostni nagovor. Na odprtju je z izbranim

*Odprtje razstave Šola iz zemlje – učenje visokih Andov, 14. 6. 2012.
(SSM, foto M. Javoršek)*

glasbenim programom nastopal muzejski ansambel Muzealije. Kulturni program odprtja razstave je bil zamišljen in izpeljan v skladu z razmišljanjem indijanskih staroselcev pod Andi kot obred zahvale. Odprtje je privabilo tudi veliko število obiskovalcev. Osrednji del razstave je bil postavljen v muzejsko avlo, na stebrišču in v hodniku od vhoda do avle pa je obiskovalca muzeja v razstavo vpeljal razstavni uvodni del. Razstava je predstavila revolucionarni pedagoški eksperiment, s katerim je Bolivija v 30-ih letih prejšnjega stoletja spremenila šolstvo Latinske Amerike. Šola v skupnosti Warisata (1931–1940) je predstavljala model izobraževanja, ki je postal aktualen tudi v zahodni družbi. Občutljivost, s katero doživlja svet andski staroselec, ponuja alternativo osamljenemu, od družbe in narave izoliranemu posamezniku. Kritika sodobnega izobraževalnega sistema in inovativne rešitve, ki jih ponuja »šola za življenje«, so lahko navdih za premislek, kakšnega človeka vzgaja današnja slovenska šola. Model šole lahko navdihne tudi učitelje slovenskih šol danes. Avtorica razstave Tina Zgonik, ki se je v Boliviji pridružila skupnosti potujočih učiteljev Saririjev pri nadaljevanju ideje nekdanje indijanske šole, je tudi avtorica razstavne publikacije – kataloga, ki je izšel ob razstavi.

Pišem, torej sem! Razstava o pisalih in opismenjevanju je bila odprta 21. novembra 2012 kot osrednja letna razstava v Slovenskem šolskem muzeju. Slavnostna govornica je bila gospa Vida Koporc Sedej z direktorata za kulturno dediščino Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. S spomini na prve risarske poskuse v šoli je nastopil akademski slikar in avtor številnih stripov in slikanic Miki Muster. V kulturnem programu odprtja je z glasbenimi vložki sodelovala muzejska glasbena skupina Muzealije. Avtor razstave, kustos Marko Ljubič, ki v muzeju skrbi tudi za finančno poslovanje, je predstavil vsebino razstave, pri kateri mu je s pripravo panoja

Odprtje razstave Pišem, torej sem! V SŠM, 21. 11. 2012. V vlogi gospoda učenika – Jože Rupnik, sedijo od leve: Marko Ljubič, avtor razstave, mag. stane Okoliš, direktor SŠM, Vida Koporc Sedej, Ministrstvo za kulturo, slavnostna govornica, Miki Muster, ilustrator, slavnostni govornik. (SŠM, foto M. Javoršek)

»Pisala in risala pri likovnem pouku« pomagala bibliotekarka Polona Koželj, s pravo panoja Šolska pisala v čitankah in berilih pa tudi kustos Anton Arko. Pripravo razstavnih eksponatov je vodil konservatorsko-restavratorski tehnik Franci Kadivec, za oblikovanje razstave je poskrbel Marjan Javoršek in za računalniško obdelavo razstavnih panojev Matjaž Kavar. Z izposajo eksponatov in izdelavo replik originalov sta na razstavi sodelovala Gorenjski muzej v Kranju in Pokrajinski muzej Ptuj–Ormož. Vsebinska razstave izhaja iz ugotovitve, da razvoj pisal kaže na razvoj človeške civilizacije. Že prazgodovinski človek se je z njihovo uporabo začel zavedati samega sebe. Prav zaradi računovodskih potreb so v Mezopotamiji razvili prvo pravo pisavo, ki je nato kmalu postala tudi način razmišljanja, pojmovanja sveta in odnosa do soljudi. Postala je način in izraz človeškega bivanja, potreb, želja in hotenj. Orodje teh izražanj so bila, so in bodo pisala. Na razstavi so bila predstavljena po posameznih vrstah in po njihovem nastanku. Na razstavi so obiskovalci lahko poskusili, kako se je nekoč pisalo s klinastim pisalom, stilusom, kredo ali kovinskim peresom, kako se je klesalo črke v kamen in kako se danes piše z računalniško tablico. Zastavljen cilj, da se postavi razstavo, ki bo nazorno prikazala zgodovino pisal in njihovo uporabo, je bil v celoti realiziran. Posebna odlika avtorja pri razstavi je bil uspeh, da je za razstavo pridobil sponzore (NLB Vita) in da so z muzejem začeli sodelovati proizvajalci pisal, kot je Vivapen, Smartens, Noj. Ogled razstave se je dobro vklopil v program obiska organiziranih skupin v Slovenskem šolskem muzeju.

Razstava »Kaj naj oblečem za v šolo?« gostuje v Medobčinskem muzeju Kamnik, od 17. maja 2012. (SŠM, foto M. Javoršek)

Razstave na gostovanju

»Kaj naj oblečem za v šolo?« Razstava o oblačilnem videzu učencev in učiteljev skozi čas, Medobčinski muzej Kamnik, od 17. maja 2012. Razstava je bila odprta v počastitev mednarodnega dneva muzejev. Pobudo za gostovanje razstave je dala direktorica muzeja iz Kamnika, mag. Zora Torkar. Koordinacijo dogovorov o gostovanju in postavitev razstave je vodila avtorica razstave mag. Marjetka Balkovec Debevec. Na slovesnem odprtju je ob glasbeni skupini Muzealije sodelovalo polno zastopstvo Slovenskega šolskega muzeja. Razstava, ki predstavlja zanimivo in večplastno šolsko temo in je odziv muzeja na zanimanje javnosti, je bila v Slovenskem šolskem muzeju postavljena leta 2010. Razstava je aktivno povezala muzejsko stroko s sodobnim šolstvom (Srednja šola za oblikovanje in fotografijo v Ljubljani, Frizerska šola Ljubljana, študenti Oddelka za modno oblikovanje FNT). Avtorica je k sodelovanju pri razstavi pritegnila tudi druge muzeje, društva in zasebne zbiralce. Razstava je doživela velik odmev v medijih in je bila nagrajena. Razstavo si je v Kamniku od 17. 5. 2012 do 31. 12. 2012 ogledalo 2.083 obiskovalcev.

Šola – ključ za razvoj: šolarji Angole, Malavija in Gane. Razstava je od 22. oktobra 2012 do 28. marca 2013 gostovala v prostorih Društva za Združene narode za Slovenijo na Cankarjevi 1/II v Ljubljani. Na slovesnem odprtju je poleg treh avtorjev, vodstev društva in muzeja sodelovala glasbena skupina Muzealije. Organizacijo gostovanja razstave in prireditve ob odprtju je vodila avtorica razstave bibliotekarka Polona Koželj ob sodelovanju obeh soavtorjev in zunanjih sodelavcev muzeja Tine Palaić in Tomaža Gorenca. Kakor oba soavtorja je imela 22. novembra 2012 v prostorih društva tudi potopisno predavanje o svoji izkušnji pri prostovoljnem delu v izobraževalnih ustanovah v Malaviju. V Slovenskem šolskem muzeju je bila postavljena na ogled do

konca aprila 2012. Njeno gostovanje v Društvu za Združene narode za Slovenijo je omogočilo širšemu krogu ljudi, da so spoznavali različnosti bivanja in izobraževanja afriške mladine v primerjavi z zahodnim sistemom. Na pozitivne odzive je razstava nalletela predvsem med mladimi prostovoljci Društva za Združene narode za Slovenijo, ki so njeno vrednost prepoznali v možnostih povezovanja mladih iz različnih kultur.

Pedagoška dejavnost

Organizacija izvajanja programa pedagoške dejavnosti je slonela na pridobljenih izkušnjah zadnjih let, ki so muzej utirile na poti novih razvojnih možnosti. Za sprejemanje prijav organiziranih skupin obiskovalcev in razporeditev vodičev in animatorjev učnih ur, kakor tudi za sprejem posameznih obiskovalcev v muzeju je na sprejemnici skrbela zunanja sodelavka Natalija Žižič. S sprejemnice je potekala tudi koordinacija dela med oddelki, med zaposlenimi in zunanjimi sodelavci. Sprejemnica je bila za obiskovalce prva informacijska točka v muzeju. Za delo na sprejemnici, ki je poleg informacijske vloge zajemala tudi muzejsko prodajo, je bilo pomembno, da je sledilo razvoju informacijsko-komunikacijske tehnologije. Pri izvedbi prireditev v muzeju je bilo vedno potrebno tudi sodelovanje sprejemnice. Od uspešnosti njenega delovanja je bila močno odvisna tudi zunanja podoba Slovenskega šolskega muzeja, ki se je z vso pedagoško ponudbo najbolj pokazala ob dnevih odprtih vrat za Prešernov dan, za mednarodni muzejski dan, za Poletno muzejsko noč, za Ta veseli dan kulture in ob tednu otroka od 1. do 7. oktobra 2012.

Za razvoj in uvajanje novih pedagoških programov je bila v prvi vrsti poklicana kustosinja Mateja Ribarič, ki je tudi članica pedagoške sekcije pri Skupnosti muzejev Slovenije. Aktivno se je udeleževala njenih sej in prireditev. Organizirala je predstavitve pedagoške dejavnosti muzeja na muzejskih in izobraževalnih sejmih ter srečanjih, na katerih muzej redno sodeluje. Najbolj uveljavljena je predstavitev pedagoških programov na vsakoletnem Kulturnem bazarju. Kustosinja Mateja Ribarič je bila tudi urednica brošure Pedagoška dejavnost v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2012/2013, s katero muzej svojo pedagoško dejavnost v javnosti najbolj uspešno promovira. Pri pripravi že tradicionalne vsakoletne brošure so poleg Ksenije Guzej, ki v tajništvu muzeja skrbi tudi za oblikovno podobo muzejskih publikacij, kot že velikokrat do zdaj pomagali zunanji sodelavci: Marijan Javoršek, Matjaž Kavar in Natalija Žižič. Na vsakoletni tiskovni konferenci revije Šolska kronika in muzejskih tiskov je v začetku leta 2012 za medije predstavila brošuro za predhodno šolsko leto. Brošura je bila poslana na vse osnovne in srednje šole v Republiki Sloveniji.

Med novimi pedagoškimi projekti je bila najbolj odmevna lutkovna igrica Sovica Zofi odkriva muzej za najmlajše obiskovalce. S tem jim je muzej približal muzejske vsebine in jih naredil zanimive in privlačne. Prav tako se je prilagodil njihovemu dožemanju sveta. Pod vodstvom mentorja Braneta Vižintina, ki predava lutkovno igrro tudi na AGRFT, sta pri pripravi lutkovne igrice sodelovala vodiča in animatorja učnih

V letu 2012 je najmlajše obiskovalce muzeja razveseljevala lutkovna igrica Sovica Zofi odkriva muzej. Igrala sta Jože Rupnik (vodič Jože) in Marko Novak (sovica Zofi).

ur Jože Rupnik in Marko Novak, ki sta vse predstave tudi izvedla. Več predstavitev je bilo v Slovenskem šolskem muzeju, za promocijo igrice tudi ob dnevih odprtih vrat, na gostovanju pa v vrtcu Koseze, v Knjižnici Medvode in na OŠ Črna na Koroškem. Poleg lutkovne igrice je bila ob učni uri ročnih del na novo vpeljana tudi delavnica ročnih del. Zaradi večjega povpraševanja je bil konec leta izdelan scenarij za učno uro za tujce in v decembru izpeljana tudi poskusna učna ura. Pouk poteka v slovenskem jeziku s pojasnili in pisnimi navodili na učnem listu v angleškem jeziku. Vsebinsko je presek vseh dosedanjih učnih ur.

Med pedagoškimi programi, ki jih je muzej v letu 2012 pripravil za obiskovalce, so daleč največjo pozornost in zanimanje ponovno pritegnile zgodovinske Učne ure naših babic in dedkov. Možnost izbire med različnimi učnimi urami je bila velika, podobno kot prejšnje leto. Za najmlajše (od 1. do 3. razreda devetletke) sta bili na voljo Nedeljska šola branja, pisanja, računanja in petja iz leta 1865, ki jo je izvajal učenik Felician Srečko Smolnik (Marko Novak ali Anton Arko) ter Začetna šola: s petjem in prsti do znanja iz leta 1880, ki jo je izvajal gospod učenik Jožef Šolmajer (Jože Rupnik). Pri prvi učni uri so spoznavali, kaj so se učili učenci na začetnih in ponavljalnih nedeljskih šolah, ki jih je uvajal Anton Martin Slomšek, pri drugi pa so se seznanili s pomenom leve in desne roke, z imeni za pet prstov, veliko pa so tudi peli. Za starejše (od 4. razreda dalje) je bila primerna Učna ura računstva iz leta 1905, ki jo je izvajala gospodična učiteljica Josipina Korenova (Natalija Žižič). Spoznavali so metodiko poučevanja matematike nekoč, vključno s številčenjem na ruski številni stroj. Prav tako je zanimiva učna ura prirodopisa o domači mački, ki jo je interpretirala

gospodična učiteljica Taja J. Gubenšek. Pri učni uri lepopisja iz leta 1930, ki sta jo izvajali Josipina Korenova (Natalija Žižič) in Amalija Cvirn (Maja Hakl) so se učenci seznanili s pomenom in vlogo lepopisja v šoli, osnove lepopisne pisave pa so pridobili s pisanjem lepopisnih črk s peresnikom in »tinto« na učne liste. V šoli so se nekoč urili tudi v ročnih delih. Pri učni uri Prišijmo si gumb iz leta 1926 so učenci dobili koristna znanja za vsakodnevno življenje ter se naučili prišiti gumb. Učno uro sta izvajali dve gospodični učiteljici: Apolonija Škarja (Polona Logar) in Amalija Cvirn (Maja Hakl). Kako se lepo vesti doma, na poti v šolo in iz nje, predvsem pa v šoli, je pokazala učna ura lepega vedenja, ki jo je izvajala Taja Gubenšek. Med učno uro Vodnikove šole iz leta 1811 je gospod vučenik Jožef Šolmajer (Jože Rupnik) učence seznanil z osnovnim besediščem starejše slovenščine, jim predstavil tedanji črkopis bohoričico, jih podučil o opredelitvi gramatike ter par besed skupaj z učenci prevedel v francoščino in iz francoščine. Prav tako je bila za učence od 7. razreda dalje, srednješolce in odrasle na voljo tudi Učna ura fizike iz leta 1900. Izvajal jo je prav tako gospod učenik Jožef Šolmajer (Jože Rupnik), ki je učence s pomočjo starih učnih pripomočkov seznanil z osnovami fizike. Vztrajni in zahtevni obiskovalci so lahko svoj rokopis urili na muzejski delavnici lepopisja. Najmlajši obiskovalci pa so lahko v delavnici Izdelovanje šolskih zvončkov naredili svoj zvonček in ga odnesli domov.

V letu 2012 je bilo izvedenih okrog 555 različnih učnih ur z več kot 13.000 obiskovalci. Največ je bilo učnih ur Lepopisa (177 izvedb), nato Lepega vedenja (98 izvedb), sledijo pa učne ure Nedeljska šola (83 izvedb) in Ročna dela (61 izvedb). Druge učne ure so prišle na vrsto redkeje. Največ zanimanja za učne ure je zaradi dejstva, da obiskovalci postanejo aktivni udeleženci dogajanja, ki se odvija po učnih načrtih izpred 100 in več let. Učne ure ponujajo izjemno priložnost spoznavanja in doživljanja zgodovine šolstva ob aktivnem, spontanem prepletu igre in učenja. Sedeti v starih šolskih klopih pred gospodično učiteljico ali gospodom učenikom s strogim glasom, oblečenim po stari šolski modi ter s šibo v roki je svojevrstno doživetje. Obiskovalci se nenadoma pojavijo v učilnici, kjer veljajo drugačna pravila, saj tam ni dovoljeno klepetati in se lahko odgovarja stoje s celimi stavki. Drugače je treba klečati v kotu na koruzi ali si oprtati lesenega osla na hrbet. Mladim je zanimivo primerjati pouk in učitelje v nekdanji in sedanji šoli, starejše pa zajame nostalgija po šoli in se radi spominjajo svojih šolskih doživetij. Poleg vodičev (Neža Hrovat, Tomaž Gorenc, Nuša Dolinšek, Matej Hrastar), ki so obiskovalce uvajali v učne ure, in animatorjev učnih ur (Maja Hakl, Jože Rupnik, Marko Novak, Taja Gubenšek, Natalija Žižič) sta učne ure po potrebi vodila tudi kustos Anton Arko (Nedeljska šola) in bibliotekarka Polona Koželj (Ročna dela). Zunanja sodelavka Taja J. Gubenšek, samostojna ustvarjalka v kulturi, ki z muzejem pri izvajanju zgodovinskih učnih ur sodeluje od vsega začetka, je posebej zaznamovala svojo 3.000. izvedbo.

Ker učne ure največ obiskujejo šolske skupine, je bil posebej zanje poleg udeležbe na učnih urah izdelan program spoznavanja šolske preteklosti s sprehodom po stalni

Prvošolčki v Slovenskem šolskem muzeju, 2012. (SŠM, foto M. Javoršek)

razstavi in sočasnimi tematskimi razstavami, z ogledom filmske projekcije iz zgodovine šolstva in z evalvacijo delovnih listov o stalni razstavi. Za najmlajše se je nadaljevalo prilagojeno vodenje z lutko sovico Zofi. Kakor vsa prejšnja leta si je ogromna večina obiskovalcev muzej ogledala v skupinah. Ker je individualnih ogledov neprimerno manj, je delovanje muzeja prilagojeno skupinam. Vodenje po muzeju, in zlasti po razstavah, so poleg muzejskih vodičev za posebne priložnosti in za specifične skupine obiskovalcev izvajali tudi vsi zaposleni muzejski strokovni delavci – kustosi. Posebej je bilo njihovo sodelovanje potrebno ob uvedbah novih razstav v program obiska, navedovalo pa se je tudi na njihovo nudenje informacij in svetovanje.

Za vodiče in animatorje so bili redni sestanki ob koncu in začetku šolskega in koledarskega leta, ki so se jih poleg vodstva muzeja udeležili tudi vsi strokovni delavci, ki sodelujejo pri pedagoški dejavnosti muzeja. V podobni zasedbi je po navadi iz prejšnjih let potekala poskusna ura za tujce. Uspešno sodelovanje z zunanjimi sodelavci, ki na zunaj pogosto pomenijo edini stik obiskovalcev z muzejem, je bil imperativ dobrega dela muzeja.

Svoje pedagoške dejavnosti muzej ni opravljal samo v matičnih muzejskih prostorih, ampak v sodelovanju s šolami, muzeji in knjižnicami več kot v prejšnjih letih tudi zunaj matične stavbe. Poleg že tradicionalnih zgodovinskih učnih ur v muzejski zbirki Zasavskega muzeja v Hrastniku je bilo uspešno predvsem gostovanje na Gimnaziji center v Celju, štiri učne ure, in na osnovni šoli v Črni na Koroškem, kjer se je muzej predstavil tako z učnimi urami kot tudi z lutkovno igrico Sovica Zofi odkriva muzej.

V manjši meri sta ponudbo pedagoške dejavnosti obogatili delavnica Izdelovanje šolskih zvončkov (štiri izvedbe) in delavnica Stereotipi o narodih (dve izvedbi). Ob razstavi Šola iz zemlje: učenje visokih Andov je bila izvedena tudi delavnica Učna ura intuicije, na gostovanju v Kamniku pa so ob razstavi Kaj naj oblečem za v šolo? potekale delavnice Piši s kredjo po tablici.

Poleg pedagoških programov, ki so namenjeni tudi za odrasle, so bili ob razstavah izpeljani tudi povsem andragoški programi. V prvi vrsti so bili odraslim namenjeni kulturni programi na odprtjih razstav (Šola iz zemlje, Pišem, torej sem) in raznovrstna predavanja, okrogle mize ter simpoziji na razstavne teme. Najvidnejši je bil september-ski dvodnevni simpozij Zvezki kot zgodovinski vir, opazen pa je bil tudi majski »mini simpozij« ob 300-letnici rojstva Jeana Jacquesa Rousseauja. Za starejše obiskovalce je bila pripravljena predstavitev Šolske kronike in tiskov ter predstavitev knjige dr. Marika Žerovnika o kartografu Ivanu Selanu. Največje zanimanje je bilo za predavanje Fani Okič Da bo življenje živelo ob razstavi Šola iz zemlje. V sklopu gostovanja razstave Kaj naj oblečem za v šolo? je imela kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec več predavanj o razmerah v šolstvu in o pomoči šolske dobrotnice Josipine Hočever v drugi polovici 19. stoletja ter o obleki v otroštvu. V sklopu gostovanja razstave Šola – ključ za razvoj: šolarji Angole, Malavija in Gane v prostorih Društva za Združene narode za Slovenijo so avtorji razstave pripravili tri potopisna predavanja o Gani (Tina Palaić), Angoli (Tomaž Gorenc) in Malaviju (Polona Koželj), v katerih so podrobno predstavili tudi vsebino razstave.

Glasbeno nesnovno šolsko dediščino je na odprtjih razstav odkrivala glasbena skupina Muzealije, v kateri so sodelovali Polona Koželj, Anton Arko, Marko Novak in Jože Rupnik. Poleg nastopanja na odprtjih razstav v Slovenskem šolskem muzeju so v letu 2012 nastopili še na odprtjih razstav na gostovanju v Kamniku in v Društvu za Združene narode za Slovenijo, na povabilo Slovenskega muzejskega društva maja 2012 na podelitvi Valvasorjevih nagrad v Narodni galeriji in na povabilo Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport 21. septembra 2012 na podelitvi nagrad zlatim maturantom v vili Podrožnik.

Mentorstvo pri izdelavi programa in spremljanju pripravniskega dela za Antona Arka je opravila kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec, ki je zunanji sodelavki Alenki Podlogar, profesorici na Srednji šoli za oblikovanje, pregledala tudi magistrsko delo Oblačilna kultura učiteljic na Slovenskem od 1900 do 1970 in ji pri tem svetovala. Nudila je strokovno pomoč in nasvete pri dopolnitvi delavnice in učne ure ročnih del. Spremljala je delo vodičev in pomagala pri usklajevanju njihovih obveznosti, sodelovala pri evalvaciji pedagoškega programa.

Obisk

Čeprav je število obiskovalcev ostalo na zelo visoki ravni, je potrebno ugotoviti, da je po obdobju štiriletne zaporedne hitre rasti v primerjavi s predhodnim letom že drugič nekoliko manjše in se postopoma umirja pri številu, ki odgovarja prostorskim in kadrovskim razmeram muzeja. V absolutnih številkah je bilo 621 ali za 3,6 % manj obiskovalcev kot v letu 2011. V primerjavi z letom 2011 je bil boljši obisk v

spomladanskih mesecih: aprilu, maju in juniju ter v avgustu, manjši pa v vseh ostalih. Največji padec obiska je bil februarja, kar je mogoče povezati s spremembami v šolskem koledarju in zimskimi počitnicami. Z opazno manjšim obiskom zaradi oblik dela in ciljne skupine obiskovalcev ponovno izstopata poletna meseca julij in avgust, ko po starosti prevladujejo odrasli obiskovalci.

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	Skup.
Vrtec	0	50	0	4	0	14	3	5	1	2	0	3	82
OŠ	1190	878	1203	1232	1568	1514	25	57	620	1222	1159	804	11472
SŠ	121	87	73	97	73	101	0	0	73	100	128	96	949
Študenti	11	70	248	4	46	42	6	2	6	69	32	49	585
Odrasli	198	564	180	219	314	827	79	91	112	410	196	370	3560
2012	1520	1649	1704	1556	2001	2498	113	155	812	1803	1515	1322	16648
2011	1807	2086	1897	1288	1964	2005	139	125	859	1847	1643	1609	17269
INDEX	84,1	79,0	89,8	120,8	101,8	124,5	81,3	124,0	94,5	97,6	92,2	82,2	96,4

Tabela: Obisk muzeja 2012 po mesecih glede na starost obiskovalcev.

Primerjava z letom 2011.

Delež osnovnošolcev je z 69 % celotnega obiska več kot očitno prevladujoč. Trend iz preteklih let se nadaljuje, sledi pa tudi prizadevanju muzeja, ki svojo dejavnost usmerja predvsem v to ciljno skupino. Predšolski otroci še vedno ne dosegajo polnega odstotka, pa čeprav je bila lutkovna igrlica namenjena prav tej starostni skupini. Delež srednješolcev ne dosega polnih 6 %, delež študentov pa niti štiri odstotke ne. Kakor prejšnja leta jih z več kot 21 % daleč presega delež starejših obiskovalcev, ki v muzeju ne iščejo samo uporabnih informacij, ampak tudi prostor za kakovostno preživljanje prostega časa.

Tabela: Primerjava števila obiskovalcev v letu 2012 in 2011

a) po starostnih skupinah obiskovalcev

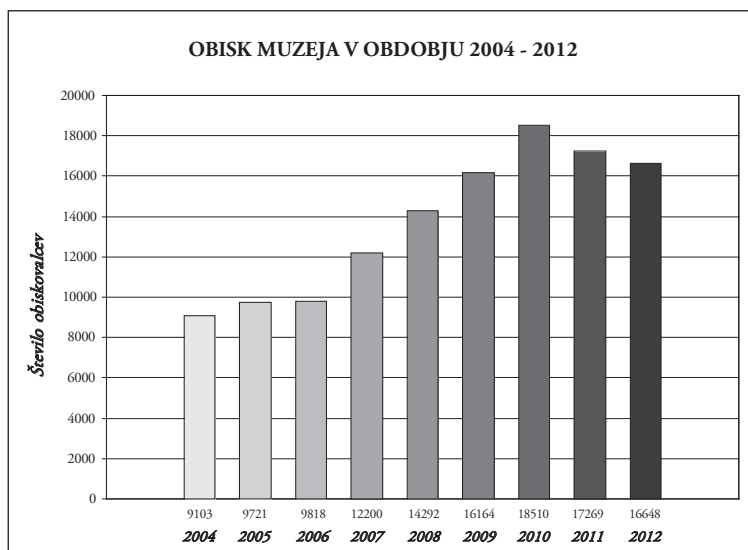
	predšolski	osnovnošolci	srednješolci	študenti	odrasli	skupaj
2011	103	11.907	1.026	427	3.754	17.269
2012	82	11.472	949	585	3.560	16.648
index	79,61	96,35	92,49	137,00	94,83	96,40

Glede na starostno strukturo se največji padec obiskovalcev v primerjavi s predhodnim letom beleži pri predšolskih, bolj jasno pa se v absolutnem številu odčita pri srednješolcih. Zmeren padec je pri osnovnošolcih in odraslih, ki skupaj predstavljajo kar 90 % vseh obiskovalcev. Pri študentih, ki so predvsem uporabniki muzejske knjižnice, se je število obiskovalcev povečalo.

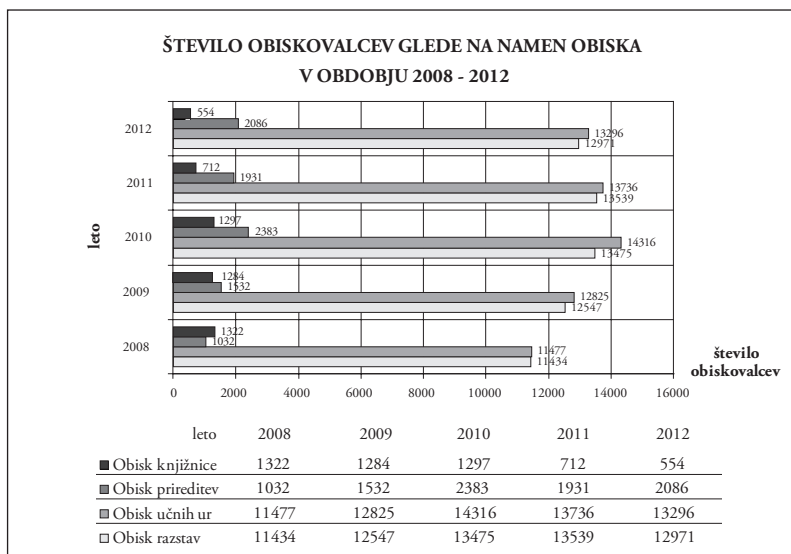
b) po namenu

	Razstave posebej	Učne ure posebej	Razstave in učne ure	Prireditve	Knjižnica	Obisk SKUPAJ
2011	13.539	13.736	14.626	1.931	712	17.269
2012	12.971	13.296	14.008	2.086	554	16.648
index	95,80	96,80	95,77	108,03	77,81	96,40

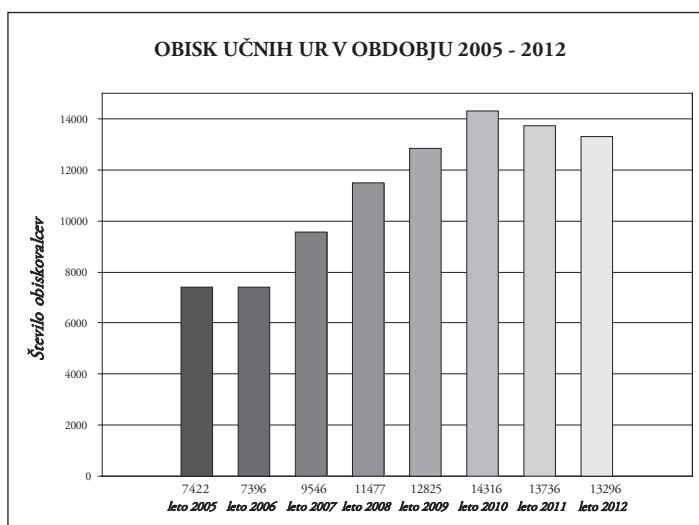
Obisk zgodovinskih učnih ur v povezavi z ogledi razstav daleč presega druge razloge obiska. Delež obiskovalcev, ki so si v muzeju ogledali samo razstave ali bili samo na zgodovinski učni uri, je majhen, skriva pa se v razliki med obiski razstav in učnih ur skupaj in razstav posebej ter učnih ur posebej. V primerjavi z letom 2011 se je število obiskovalcev učnih ur in razstav zmanjšalo, prav tako se je občutno zmanjšalo število obiskovalcev v knjižnici, povečalo pa se je njihovo število na prireditvah. Med obiskovalci učnih ur in razstav so z 79 % prevladovali osnovnošolci, sledili pa so jim odrasli s 13 %, srednješolci s 6 % in študenti z 2 %. Knjižnico so obiskovali samo odrasli (90 %) in študenti (10 %), na prireditve pa je prišlo največ odraslih (61 %), za njimi osnovnošolci (23 %), študenti (9 %), srednješolci (4 %) in predšolski (3 %).

Krivulja obiska je po letu 2010 še nekoliko padla. Trend padanja se tako nadaljuje, vendar upad ni usoden in za delo muzeja ni obremenjujoč, saj se prizadevanja muzeja za razvoj muzejskih programov nadaljujejo v vseh dejavnostih z enakim optimizmom naprej. Na obisk so zagotovo vplivale tudi zunanje razmere, ki muzejem in šolam v kriznih razmerah zagotovo niso najbolj naklonjene. Izkoriščenost muzejskih zmogljivosti je bila dobra in upati je, da se bo obiskanost muzeja na tej ravni do novega preboja ohranila.

V zadnjih petih letih se je opazno zmanjšalo število obiskovalcev v knjižnici, kar lahko povezujemo z večjo dostopnostjo knjižnega gradiva in z novimi informacijsko komunikacijskimi tehnologijami. Obisk muzejskih prireditev je nedvomno na višji ravni, ravno tako obisk učnih ur in razstav. Leto 2012 je v tem pogledu nekoliko slabše kot leto 2011 in 2010, pa še vedno precej boljše kot leto 2009 in predhodna leta. Obisk v knjižnici in na prireditvah na trend obiska v muzeju bistveno ne vpliva. Na obisk muzeja najbolj vpliva obiskanost zgodovinskih učnih ur.

Krivulja obiska učnih ur je zelo podobna krivulji obiska muzeja vse od začetka statističnega merjenja obiska v muzeju. Ta slika potrjuje usmerjenost muzeja, ki ima v

prihodnje dobre izglede tudi na drugih področjih. Za drugačno sliko bodo potrebne tudi drugačne vsebine in metode muzejskega delovanja.

Učna ura	Izvedbe	Obiskovalci	Obisk/ UU
Lepopis, 1930	177	4927	27,8
Lepo vedenje, 1907	98	2558	26,1
Nedeljska šola, 1865	83	2101	25,3
Ročna dela, 1926	61	1522	25,0
Fizika, 1930	33	811	24,6
Začetna šola, 1888	29	924	31,9
Računstvo, 1905	26	637	24,5
Vodnikova šola, 1810	7	197	28,1
Prirodopis, 1907	6	103	17,1
Učne ure skupaj	520	13780	26,5

Tabela: Učne ure 2012

V muzeju prevladujejo skupinski obiski. Samo v skupini z najmanj 8 obiskovalci je mogoče izvesti učno uro. V letu 2012 je bilo izvedenih 520 učnih ur raznovrstnih vsebin, primernih za posamezne starostne skupine. Na njih je sodelovalo 13.780 obiskovalcev, njihovo število na posamezno učno uro pa je v povprečju znašalo 26,5. Individualnih obiskov je primerjalno malo. Na skupinski obisk v muzeju so vezane tudi delavnice in lutkovna igrice Sovica Zofi odkriva muzej. Posamezni obiskovalci so si lahko ogledovali razstave, iskali informacije o zgodovini šolstva, se udeleževali prireditev ali pa uporabljali knjižnico za svoje študijske in druge raziskovalne namene.

Dnevi odprtih vrat

		2011	2012	index
8. februar	Kulturni praznik – Prešernov dan	621	743	119,7
18. maj	Mednarodni dan muzejev	84	58	69,1
18. junij	Poletna muzejska noč	538	568	105,6
3. december	Ta veseli dan kulture	246	226	91,9
	Skupaj	1489	1595	107,1

Regionalni izvor osnovnošolskih skupin 2012

Osnovnih šol v Republiki Sloveniji je 456, muzej pa so obiskale skupine učencev iz 203 ali 44,5 % šol. Po regionalnem izvoru je bilo v letu 2012 v muzeju največ osnovnih šol iz Osrednjeslovenske regije (61 ali 30 %), precej manj iz Podravske (26 ali 12,8 %), Savinjske (25 ali 12,3 %), Gorenjske (22 ali 10,8 %), Jugovzhodne Slo-

venije (17 ali 8,40 %), Goriške in Obalno-Kraške (po 13 ali 6,4 %), Pomurske (11 ali 5,4 %) in še toliko manj iz Notranjsko-Kraške in Spodnjeposavske (po 6 ali 3 %) ter Koroške (3 ali 1,5 %). Iz Zasavske regije ni bilo nobene šole. Vzrok je v dejstvu, da muzej za zasavske šole prireja zgodovinske učne ure v muzejski zbirki Zasavskega muzeja v Hrastniku. Zanimiv je delež šol, ki so muzej obiskale glede na število šol v posamezni regiji. Delež šol, ki so obiskale muzej, je v Osrednjeslovenski regiji 63,5 %, v Gorenjski regiji 59 %, v Obalno-kraški 56,5 %, Goriški 46,4 %, Jugovzhodni Sloveniji 46 %, Savinjski 42,4 %, Notranjsko-kraški 37,5 %, Podravske 34,2 %, Pomurski 29 %, Spodnjeposavski 27,3 %, Koroški 17,7 % in v Zasavski 0 %.

Med skupinami obiskovalcev so po svojih posebnostih odstopali od prevladujočih osnovnošolskih, srednješolskih in visokošolskih skupin: Univerza za tretje življenjsko obdobje, Zgodovinsko društvo Ljubljana, zamejska OŠ 1. maj 1945 Zgonik, zamejska OŠ Alojz Gradnik Repentabor–Trst, Karierni center Filozofske fakultete, vodiči iz MGMLj (Mestne galerije in muzeji Ljubljana), zamejska Nižnja srednja šola Srečka Kosovela Opčine, Vrtec Črnuče, Mladinski dom Maribor, maturanti l. 1952, Oratorij, maturanti iz l. 1953, skupina hrvaških profesorjev – Županijsko stročno viječe, maturanti iz l. 1968, zamejska Dnevna srednja šola Igo Gruden Nabrežina.

Pedagoški programi Slovenskega šolskega muzeja zunaj matične stavbe

Muzejska zbirka Hrastnik. Po dogovoru z Zasavskim muzejem Trbovlje so bile učne ure lepopisa za učence zasavskih osnovnih šol izvedene tudi v Muzejski zbirki Hrastnik. Vodila jih je gospodična učiteljica Bernardka Rupnik.

datum	udeleženci	število
16. 1. 2012	2 x 4. r OŠ Tone Okrogar Zagorje + 4 R POŠ Kisovec, Zagorje	39
19. 1. 2012	2 x 4. r POŠ Dol, Dol pri Hrastniku	32
20. 1. 2012	2 x 4. r OŠ heroja Rajka Hrastnik, Hrastnik	42
25. 1. 2012	2 x 4. r OŠ Ivan Skvarča, Zagorje	51
25. 4. 2012	4. r OŠ Ivan Cankar in 4 R POŠ Alojz Hohkraut, Trbovlje	42
15. 5. 2012	2 x 4. r OŠ Tončka Čeč, Trbovlje	32
16. 5. 2012	2 x 4. r OŠ Trbovlje, Trbovlje	37
Skupaj		275

Druge pedagoške dejavnosti zunaj muzeja

datum	kraj	Vrsta pedagoške dejavnosti	Št.
09. 05. 2012	Center za usposabljanja Janeza Levca	Učna ura: Ročna dela	1
21. 09. 2012	Gimnazija Center Celje	Učne ure: Lepo vedenje, Lepopis in Ročna dela	4

28. 11. 2012	OŠ Črna na Koroškem	Učna ura: Začetna šola	3
28. 11. 2012	OŠ Črna na Koroškem	Lutkovna igrica	1
18. 05. 2012	Vrtec Mojca Ljubljana	Lutkovna igrica	1
	Knjižnica Medvode	Lutkovna igrica	1
13. 03. 2012	Kulturni bazar	Lutkovna igrica	1
06. 09. 2012	Gospodarsko razstavišče	Lutkovna igrica	1

Dostopnost v javni zavod za gibalno ovirane. Zaradi predhodnih najav skupinskih obiskov je muzej preventivno poskrbel za varnost senzorno in gibalno oviranih oseb s tem, da so morale skupine take osebe napovedati ob najavi prihoda. Z dodatnim pomočnikom in opozorilom vodičem ter voditeljem učnih ur je bila zagotovljena potrebna pozornost, ki se je kazala v posebnem spremljanju in pomoči senzorno in gibalno oviranim osebam.

Evidenca obiskovalcev. Domačih obiskovalcev s kupljenimi vstopnicami je bilo 13.966, poleg njih je muzej obiskalo še 139 tujcev. Brez vstopnic je v muzej prišlo 2.543 obiskovalcev v knjižnico, na odprtja razstav, na prireditve itd. Muzejsko spletno stran je obiskalo 64.714 ljudi.

Promocija/oglaševanje

Načini promocije so bili z uporabo sodobne informacijsko – komunikacijske tehnologije raznovrstni: poleg elektronskih objav in sporočil v elektronskih in drugih medijih, na različnih spletnih mestih, je muzej, kakršne so bile možnosti v preteklosti, svoje dejavnosti promoviral s tiski raznovrstnih plakatov, brošur, katalogov, itd. v klasični obliki. Za promocijo in oglaševanje je na delovnem mestu informator/organizator v tajništvu muzeja skrbela Ksenija Guzej, prof. likovne umetnosti. Najbolj dosegljivi podatki o muzeju so bili na muzejski spletni strani: www.ssolski-muzej.si. Obvestila o dogodkih so bila najpogosteje objavljena tudi na spletnem omrežju Facebook in na spletnih mestih: Napovednik, KIC, MMC / Prireditve Info in museums.si. Napovedi muzejskih prireditev in razstav so bile objavljene tudi v informativnih vodičih v elektronski in tiskani obliki v KAM in v Deloskop. Ciljne skupine obiskovalcev so bile o dogodkih v muzeju obveščene tudi neposredno po e-pošti iz baze e-naslovov osnovnih in srednjih šol, fakultet, knjižnic, muzejev in galerij, arhivov, novinarjev, zavodov, prijateljev muzeja ter iz internetne baze naročnikov na muzejske dogodke. Osnovne informacije s povezavo na muzejsko spletno stran so bile dosegljive tudi s spletnega mesta Rumenestrani.si, iz Poslovnega imenika Republike Slovenije (PIRSa) in iz TIS-a, samo v tiskani obliki pa so bili podatki še v Potrošniškem vodniku. Informacije o muzejskih dogodkih v sklopu posebnih projektov, pri katerih je sodeloval Slovenski šolski muzej, so bile objavljene v brošuri Dnevi kulturne dediščine 2012, v brošuri Poletna muzejska noč 2012, v Kultura se predstavi (katalogu ponudbe kultur-

no-umetnostne vzgoje 2012/13). Oglas o muzeju je bil objavljen tudi na priročnem Zemljevidu Slovenije in Ljubljane, na katerem so bili objavljeni tudi naslovi vseh tujih veleposlaništev v Ljubljani. Posamezne muzejske akcije in dogodke je muzej ob objavah na spletnih straneh promoviral tudi z natisom letakov; tako npr. pedagoški program za 8. februar, za počitniške delavnice, delavnico stereotipi, sovica Zofi na gostovanju itd. Ob drugih dogodkih, zlasti večjih in za razvoj muzeja bolj pomembnih, so izšle spremljajoče brošure in katalogi, kar vse je bilo za obiskovalce dosegljivo tako v elektronski kot tudi v tiskani obliki. S predstavitveno zloženko o muzeju v angleškem in nemškem jeziku se je muzej predstavil tudi tujim obiskovalcem. Za muzejsko trgovino je bila oblikovana nova vstopnica z novo slikovno podlago. Objave dogodkov na svetovnem spletu so bile redno ažurirane. K promociji Slovenskega šolskega muzeja so služila tudi raznovrstna snemanja televizijskih in drugih ekip v muzejskih prostorih, najpogosteje v muzejski učilnici. RTV Slovenija je v letu 2012 v muzeju snemala prizore za televizijsko oddajo Prvi odcep, Bober Bor, Igrajmo se skupaj, Obzorja duha, Kulturomat in dokumentarni film o Mariju Kogoj. Dijaki Ekonomske šole Ljubljana so posneli svoj predstavitveni film, v katerem so predstavili pouk danes in nekoč. O dogodkih v Slovenskem šolskem muzeju in o zgodovini šolstva je v povezavi z muzejem pisalo dnevno časopisje in objavljali drugi mediji. Kustosinja mag. Marjetka Balkovec Debevec se je o zgodovini šolstva in oblačilni kulturi v šoli večkrat pogovarjala ali je dajala posamezne izjave na Radiu SLO 1, na Radiu Expres in na Radiu Maribor. S šolsko zgodovinskimi temami je nastopala na TV SLO 1 in sodelovala pri zapisih v časopisju in revijah. Na Radiu SLO 1 je imel kustos Marko Ljubič intervju o razstavi Pišem, torej sem!, o kateri je Tanja Tomažič napisala tudi članek v reviji Naša žena. Na radiu in TV ter v drugih elektronskih medijih in časopisih so z vsebino iz svojega raziskovalnega in delovnega področja ob posebnih dogodkih, razstavah in prireditvah, nastopali tudi drugi strokovni delavci muzeja. Tako je kustosinja Mateja Ribarič na Radiu SLO 1 spregovorila o šolskih počitnicah in o pedagoškem programu v muzeju, ki ga je nato predstavila tudi na Študentski TV. Za novinarja TV Kitajska je predstavila delo muzeja, v časopisu Delo pa je sodelovala pri predstavitvi razstave Šola iz zemlje, o kateri je pisala tudi revija Naša žena.

Sodelovanje in svetovanje

Sodelovanje s šolami. Slovenski šolski muzej je pri opravljanju svojega poslanstva na področju ohranjanja šolske dediščine in raziskovanja šolske preteklosti najbolj pogosto v stikih s šolami. Njim namenja tudi največ pozornosti. V letu 2012 je bilo posebej uspešno sodelovanje z OŠ Črna na Koroškem, ki se je začelo s svetovanjem muzeja pri pripravi jubilejne publikacije šole, nudenjem podatkov o njeni zgodovini, pomoči pri pripravi razstave, izposoji muzejskih predmetov, končalo pa z novembrskim gostovanjem muzeja na šoli z izvedbo zgodovinskih učnih ur in lutkovne igrice. Zelo uspešno gostovanje muzeja z izvedbo zgodovinskih učnih ur je bilo ob 100-letnici šolske stavbe tudi na Gimnaziji center v Celju. Delo muzeja je bilo dnevno vezano

na stike s šolami, za katere ima muzej vsaj osnovne zgodovinske podatke. **Pedagoška sekcija pri Skupnosti muzejev Slovenije.** Kustosinja Mateja Ribarič že vrsto let opravlja tudi naloge kustosinje pedagoginje v muzeju in je članica Pedagoške sekcije pri SMS od leta 1992. V letu 2012 se je udeležila vseh njenih sestankov, izobraževanj in strokovnih izletov v muzejih v Sloveniji. Pedagoška sekcija je pripravila več projektov, v katerih je s predstavitvijo svojih pedagoških programov sodeloval tudi Slovenski šolski muzej. Kustosinja je s pomočjo vodičev in animatorjev organizirala predstavitve muzeja na raznovrstnih dogodkih: 1. Mesec študentske kulture na Gospodarskem razstavišču Ljubljana, kjer je muzej sodeloval kot član Pedagoške sekcije od 7. do 13. marca 2012, 2. Kulturni bazar v Cankarjevem domu v Ljubljani, kjer je muzej imel svojo stojnico s promocijskim gradivom in programom: zgodovinske učne ure, sovetica Zofi, delavnica o stereotipih, napoved razstav v Slovenskem šolskem muzeju, 13. marca 2012; 3. Otroški bazar na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, kjer se je muzej 8. septembra 2012 predstavil z lutkovno igrico Sovica Zofi odkriva muzej; 4. Teden otroka od 1. do 7. oktobra 2012 v SŠM, pri katerem je muzej sodeloval pri projektu Pedagoške sekcije Z igro do kulturne dediščine. Program dogodkov v SŠM je bil objavljen v brošuri, ki je izšla ob projektu slovenskih muzejev; 5. Pedagoška sekcija na srečanjih ravnateljev vrtcev, osnovnih in srednjih šol v Portorožu konec oktobra in v novembru 2012, na katerih je muzej predstavil svoje pedagoške programe s tiski svojih pedagoških dejavnosti, predvsem s publikacijo: Pojdemo v muzej! Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2012/13 in s publikacijo Pedagoški programi v slovenskih muzejih in galerijah 2011–2013. **Dokumentacijska sekcija pri Skupnosti muzejev Slovenije.** Sodelovanje v Dokumentacijski sekciji s Službo za premično dediščino in muzeje se je izkazalo za zelo uporabno in potrebno v vseslovenskem muzejskem projektu priprave enotne muzejske terminologije za muzejske predmete. Slovenski šolski muzej je z izdelavo enotne terminologije prešel tudi k preureditvi zbirk muzejskih predmetov v sistemu Galis. **Komisija za delovanje zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije.** Kakor prejšnja leta je tudi v letu 2012 pri delu te komisije sodelovalo več strokovnih delavcev Slovenskega šolskega muzeja. Poleg kustosa Antona Arka, ki je pripravil predavanje za mentorje zgodovinskih krožkov, sta pri ocenjevanju raziskovalnih nalog sodelovali tudi kustosinji Mateja Ribarič in mag. Marjetka Balkovec Debevec. **Karierni center na Filozofski fakulteti Unverze v Ljubljani.** Kustos Anton Arko, bibliotekarka Polona Koželj in animator pedagoške dejavnosti Jože Rupnik so 28. marca in 21. maja 2012 študentom Filozofske fakultete, ki so se v projektu kariernega centra FF usposabljali, kako pridobljeno znanje uporabiti za večje zaposlitvene možnosti na svojem strokovnem področju, predstavili lastne izkušnje pri pridobivanju znanja in izkušenj pri raznovrstnem delu v Slovenskem šolskem muzeju. Pot jih je vodila od vodenja skupin po muzejskih razstavah in uvajanja obiskovalcev na zgodovinske učne ure pa vse do izvajanje učnih ur in postavljanja razstav. **Izobraževanje.** Kustos Marko Ljubič se je 9. maja 2012 s Ksenijo Guzej in Natalijo Žižič v Muzeju Narodne osvoboditve Maribor udeležil izobraževanja uporabnikov muzejskega e-programa Galis. Bibliotekarka Polona Koželj se je spomladi udeležila tečajev katalogizacije, ki so pogoj za pridobitev licence

za katalogizacijo v programu Cobiss, v jeseni pa seminarja o novostih v knjižničnem sistemu Slovenije. Več strokovnih delavcev se je 23. oktobra 2012 v Narodnem muzeju udeležilo predavanja o vrednotenju muzejskih predmetov, ki ga je pripravila Služba za premično dediščino. Kustosinja Mateja Ribarič se je 23. februarja 2012 v sklopu Pedagoške sekcije udeležila delavnice Vesne Lotrič Predšolska pedagogika v Mestnem muzeju Ljubljana, 10. decembra pa predavanja Marka Juhanta Delo z najstniki prav tako v Mestnem muzeju Ljubljana. V Slovenskem šolskem muzeju se je za vse zaposlene nadaljeval tečaj angleščine.

Mednarodna dejavnost

Muzej je z izdajanjem revije Šolska kronika nadaljeval uveljavljeno mednarodno izmenjavo strokovno-znanstvene literature. Strokovni sodelavec v finančni službi in kustos Marko Ljubič je sodeloval v pripravi in prijavi skupnega projekta šolskih muzejev European Virtual School Museum. Izvedbo projekta je vodilo in koordiniralo hrvaško podjetje Aquilonis, pri njem pa so sodelovali šolski muzeji iz pretežno srednje in vzhodne Evrope ter iz Belgije. Ker projekt na razpisu ni prodril in zanj ni bilo odobrenih sredstev, je ostal neizpeljan in bo čakal na boljšo priložnost.

Na znanstveni konferenci Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir/School Exercise books as a Historical Source, ki je bila 27. in 28. septembra 2012 v Slovenskem šolskem muzeju, so sodelovali tudi kolegi/udeleženci iz šestih šolskih muzejev iz slovanskih držav.

V letu 2012 so se začele priprave in dogovori za 15. mednarodni simpozij šolskih muzejev in šolsko-zgodovinskih zbirk, ki je bil napovedan v Ljubljani od 26. do 29. junija 2013. Glavna teža odgovornosti za organizacijo simpozija je bila na Slovenskem šolskem muzeju in na koordinatorju simpozija dr. Branku Šuštarju, ki je za izvedbo simpozija opravil potrebne stike s Srednjo zdravstveno šolo Ljubljana, z Zvezo zgodovinskih društev Slovenije, z Zgodovinskim društvom Ljubljana, s Slovenskim muzejskim društvom in z ICOM – Slovenija ter s sodelavci iz mednarodnega gremija šolskih muzejev. Organizacijski odbor je nastal na podlagi sodelovanja z ZZDS in ICOM-Slovenija s poudarkom na znanstveno-raziskovalni in muzejski naravi simpozija.

S sofinanciranjem iz razpisov pri Skupnosti muzejev Slovenije in delnemu kritju stroškov muzeja se je dr. Branko Šuštar udeležil več srečanj v tujini, na katere je bil sprejet na podlagi predhodnih predlogov povzetkov za določene teme iz zgodovine slovenskega šolstva. Junija se je s prispevkom o preseganju nacionalnih meja v šolstvu v slovenskih deželah v habsburški monarhiji in državah naslednicah udeležil 34. letnega zasedanja ISCHE v Ženevi, kjer so zelo opazno proslavili 300-letnico svojega meščana Jeana Jacquesa Rousseuja. Avgusta 2012 se je s preglednim prispevkom o razvoju zdravstvenega šolstva v Sloveniji v Koldingu na Danskem udeležil mednarodne konference o zgodovini zdravstva (International nursing history conference), ki jo je pripravila mednarodna sestrška organizacija skupaj z danskim zdravstvenim muzejem. Od 18. do 21. septembra 2012 se v Cadizu v Španiji udeležil tudi ECER/European Conferen-

ce on Educational Research, ki sta jo pripravili EERA/European Educational Research Association in tamkajšnja univerza. Na konferenci, ki je potekala pod naslovom »The Need for Educational Research to Champion Freedom, Education and Development for All«, je predstavil »Education in mother tongue in the south of Habsburg monarchy before WW1 and in successor states in 1920s«.

Mednarodne muzejske konference »The Best in Heritage« se je ob sofinanciranju s sredstvi iz razpisa pri Skupnosti muzejev Slovenije za mednarodno sodelovanje v Dubrovniku od 26. septembra do 1. oktobra 2012 udeležila mag. Marjetka Balkovec Debevec. Na konferenci je predstavila prospekt o nagrajeni razstavi o oblačilni kulturi v šolstvu in druge publikacije Slovenskega šolskega muzeja.

Muzejske publikacije in tiski

Vsakoletna javna predstavitev muzejske revije Šolska kronika in drugih muzejskih tiskov, ki so jih za predhodno leto 2011 predstavili njihovi avtorji in uredniki, je bila v muzejski čitalnici 25. januarja 2012. V letu 2012 je muzej založil in izdal naslednje tiske in publikacije:

1. »Welcome in the Slovenian School Museum«, predstavitvena zloženska št. 107a.
2. »Willkommen im Slovenischen Schulmuseum«, predstav. zloženska št. 107b.
3. Šola iz zemlje: učenje visokih Andov, publikacija muzeja – razstavni katalog št. 115, 48. str. (Tina Zgonik)
4. Pojdim v muzej! Pedagoški programi v Slovenskem šolskem muzeju v šolskem letu 2012/2013, publikacija muzeja št. 116 (ur. Mateja Ribarič)
5. Koledar Slovenskega šolskega muzeja 2013: oblačilni videz učiteljev in učencev skozi čas, publikacija muzeja (koledar) št. 117 (ur. M. B. Debevec et al.)
6. Pišem, torej sem! Šolska pisala in opismenjevanje skozi čas, razstavna zloženska št. 118 (Marko Ljubič)
7. Pogledi na šolske zvezke kot zgodovinski vir / School Exercise books as a Historical Source, povzetki znanstvene konference z mednarodno udeležbo, Slovenski šolski muzej, 27. in 28. september 2012, 44 str. /e-verzija na muzejski spletni strani in nekaj priročno tiskanih izvodov/ (ur. Branko Šuštar)
8. J. J. Rousseau – vznemirljivi meščan Ženeve 300 (1712–1778), spremljevalni list ob razstavi (Branko Šuštar)
9. Šolska kronika – revija za zgodovino šolstva in vzgoje, št. 1–2/2012, 21/XLV, 272 str. (ur. Branko Šuštar)

Z objavami muzejskih publikacij muzej obvešča obiskovalce o svoji muzejski dejavnosti in popularizira muzejsko delo in področje zgodovine šolstva in vzgoje. Strokovni delavci muzeja v uredniškem odboru Šolske kronike so sodelovali pri recenzijah člankov in izvedbi korektur. Za promocijo pedagoške dejavnosti in za lažje načrtovanje obiska v muzeju med učitelji je tudi leta 2012 izšla brošura o pedagoških programih,

ki je vseskozi dosegljiva v e-obliki tudi na muzejski spletni strani. Brošura je bila izdelana kot dnevnik dela učitelja, krasijo pa jo različna pisala, ki so nakazala jesensko razstavo o pisalih. Na koledarju Slovenskega šolskega muzeja za leto 2013 je predstavljena oblačilna kultura v šolstvu, ki je bila v zadnjem obdobju tudi razstavna tema v muzeju. Koledar predstavlja promocijo in seznanja javnost s pomenom ohranjanja predmetov in gradiva s področja dediščine šolstva. Šolska kronika je glede na finančne zmožnosti v letu 2012 izšla v enem zvezku kot dvojna številka. Zunanja podoba in začetek vsebine navaja na 300–letnico rojstva pedagoga Jean Jacquesa Rousseauja in 250–letnico izida njegove najpomembnejše pedagoške knjige *Emile ali o vzgoji*.

Muzejska trgovina

Muzejska trgovina je v letu 2012 dobila nove razstavno prodajne omare / regale, okroglo mizico in dva sedeža za sprejem obiskovalcev na nasprotni strani sprejemnice. Prostorsko se je tako nekoliko povečala in predstavlja pomemben del ponudbe prodajnih artiklov Slovenskega šolskega muzeja o zgodovini slovenskega šolstva. V prodaji so bile replike muzejskih predmetov in drugi šolsko-zgodovinski artikli ter različne muzejske publikacije. Poleg muzejskih publikacij so bile v prodajni ponudbi tudi knjige, ki jih je muzej v prodajo prevzel v projektu *Knjiga za vsakogar*.

Najbolj priljubljeni prodajni artikli so bili držala s peresi, črnilo in tablice, ki so bili v letu 2012 tudi vedno na zalogi. To se je odrazilo tudi v prodaji, ki je v primerjavi z letom 2011 močno narasla. Ponudba v letu 2012 je bila povečana s prodajo tablic večjega formata. Precejšnje povečanje je bilo opaziti tudi pri prodaji svinčnikov, radirk, pušic in vrtavk.

Prodaja muzejskih publikacij je bila v primerjavi s prodajo replik muzejskih predmetov precej skromna. Najbolje prodajane so bile, podobno kot predhodna leta, Lepopisne vaje – delovni zvezek za lepomiselnost (kot Lepopisni komplet se prodajajo skupaj z držalom, peresom in črnilom). Dobro se je prodajal katalog Šola iz zemlje – učenje visokih Andov, ki je izšel junija ob odprtju občasne istoimenske razstave. Obiskovalci so najbolj pogosto kupili katalog neposredno po ogledu razstav.

S prostorsko razširitvijo se je v letu 2012 uresničila ena glavnih nalog pri razvoju muzejske trgovine. Še vedno precej omejen prostor za prezentacijo publikacij in bralni kotiček dajeta sprejemnici z muzejsko trgovino celosten izgled. Ob koncu leta 2012 je poslovanje v muzejski trgovini prešlo na nov računalniški program, ki ga je postavilo podjetje Data studio d.o.o. Nov program bo muzejski trgovini v prihodnje omogočil večjo povezanost s tajništvo, računovodsko službo in servisom, obenem pa se pričakuje precejšnje zmanjšanje stroškov poslovanja.

Naročnina na revijo Šolska kronika se je obračunala v tajništvo, v muzejski trgovini pa so izkazani samo posamični prodajni izvodi. Na enak način se je prodajal in obračunal koledar muzeja za leto 2012 in 2013. Število naročnikov Šolske kronike še naprej pada.

REPLIKE MUZEJSKIH PREDMETOV	2011	2012	index
šolska tablica – mala	243	312	128,4
šolska tablica – velika	/	88	/
držalo s peresom	343	680	198,3
vrtavka	85	148	174,1
svinčnik	21	31	147,6
svinčnik z radirko	45	84	186,7
puščica	7	13	185,7
magnet	736	453	61,5
radirka	18	49	272,2
šilček	15	18	120
črnilo	239	451	188,7
barvice	42	/	/
komplet 1 (puščica, svinčnik, radirka, šilček)	0	5	/
komplet 2 (puščica, svinčnik, radirka, šilček, pero z držalom)	2	15	750
lepopisni komplet (L. vaje, držalo s peresom, črnilo)	79	55	69,6

KOLENDARJI SLOVENSKEGA ŠOLSKEGA MUZEJA

Koledar 2013	/	290	/
Koledar 2012	103	17	16,5

KATALOGI RAZSTAV

Šolstvo na Slovenskem (komplet)	3	4	133,3
Šolstvo na Slovenskem II. (1999)	0	1	/
Hiše učenosti na Slovenskem na starih razglednicah (2006)	1	2	200
Zgodbe šolskih zvezkov	/	4	/
Šola iz zemlje – učenje visokih Andov	/	21	/
Blaž Kocen in začetki pouka geografskih vsebin (2007)	0	2	/

ŠOLSKA KRONIKA – REVIJA ZA ZGODOVINO ŠOLSTVA IN VZGOJE

ŠK 2004/1	1	3	300
ŠK 2008/2	2	1	50
ŠK 2010/2	/	2	/

DRUGE KNJIGE/PUBLIKACIJE MUZEJA

Lepopisne vaje (Žižič, 2010)	35	59	168,6
Zgodovina šolstva na Slovenskem (Okoliš, 2009)	12	9	75
The History of Education in Slovenia (Okoliš, 2008)	2	2	100
Plakat Abeceda	/	1	/

Tabela: Prosta prodaja replik muzejskih predmetov in tiskov

Delo v muzejski trgovini je skupaj s službo na sprejemnici in izvajanjem pedagoške dejavnosti (učnih ur) opravljala Natalija Žižič. Poleg nalog pri sprejemanju obiskovalcev, nabavi zalog prodajnih artiklov in vodenjem podatkovnih baz in blagajne, je popisovala tudi prejeta gradivo in predmete, ki so jih muzeju bodisi darovali obiskovalci (37) bodisi jih je muzej po ponudbi naknadno odkupil (6).

Nekaj gradiva in predmetov je evidentirala v Galisu, za potrebe evidence je opravila tudi potrebno skeniranje in fotografitanje. Izdelala je mesečno in letno statistiko. Za domače e-naslovnike (osnovne in srednje šole) je izdelala Spletne novice iz Slovenskega šolskega muzeja in jim novosti o delu muzeja poslala po svetovnem spletu. Skrbela je tudi za objavo novosti iz Slovenskega šolskega muzeja na spletnem portalu museums.si. Zaradi narave dela na sprejemnici je sodelovala tudi pri drugih muzejskih projektih; tako pri pripravi brošure *Pojdimo v muzej!*, kjer se predstavljajo muzejske pedagoške dejavnosti. Vodila je hemeroteko šolstva v lokalnem časopisju v Primorskih novicah, Dolenjskem listu in v Gorenjskem glasu. Zbirala in digitalizirala je prejeta gradivo o vtisih otrok iz osnovnih šol.

Muzejska trgovina s prodajo replik muzejskih predmetov, sodobnih šolskih pripomočkov ter muzejskih publikacij tudi promovira muzejsko dejavnost. Prvič je bila v izdatni meri posvečena posebna skrb tekoči nabavi, izdelavi in ustvarjanju zalog replik muzejskih predmetov ter njihovi prodaji. Pri izdelavi vrste replik je sodeloval oblikovalec Marjan Javoršek, za zaloge in prodajo je skrbela Natalija Žižič, za nabavo pa Ksenija Guzej.

Investicijsko vzdrževanje in nakup opreme

Muzej je v letu 2012 deloval v istih prostorih kot predhodno leto. Poleg prostorov v matični stavbi na Plečnikovem trgu 1 v skupni izmeri 868 m² je uporabljal še prostore v dislocirani enoti za konservatorsko-restavratorsko delavnico v izmeri 144 m² na Srednji šoli tehniških strok Šiška in prostore v dislocirani enoti za depo v izmeri 500 m² v nekdanjem skladišču v Zalogu. Z zelo omejenimi sredstvi za investicijske transferje je bilo v tem letu na podlagi investicijskega načrta nakupljeno pohištvo in regali za muzejsko trgovino, depojska omara za tekstil in regali za fototeko, ultrazvočni čistilnik za čiščenje pisal za konservatorsko-restavratorsko delavnico, dve razstavni vitrini za stalno razstavo, nov tiskalnik za tisk vstopnic na sprejemnici, dve novi pisarniški omari v upravi in nov računalnik v knjižnici. Vzpostavljeno je bilo Wi-Fi omrežje z nadgradnjo internetne povezave. Manjši del sredstev od načrtovanega se je namenil tudi za nujno obnovo električne in svetlobne napeljave. Pretežni del investicijskih sredstev je prispevalo ministrstvo, precej manjši pa iz lastnih sredstev tudi muzej.

Zaposleni in muzejski zunanji sodelavci

Konec leta 2012 je bilo devet redno zaposlenih. Vsi so bili zaposleni za nedoločen čas. Zaradi velikega obsega dejavnosti, zlasti pri izvedbi muzejskih učnih ur, je muzej tako kot prejšnja leta sklenil pogodbe o študentskem in avtorskem delu tudi z zunanjimi sodelavci: študenti in že diplomiranimi sodelavci, ki so v muzeju v preteklih letih pridobili specialna znanja za opravljanje raznovrstne pedagoške dejavnosti. Muzej brez njih ne bi mogel izvesti zastavljenega načrta. Vsi redno zaposleni so v letu 2012 opravili zdravniški pregled, bolniških izostankov ur je bilo zanemarljivo malo. V poslovni dejavnosti muzeja je redno zaposlenih 2 ½ osebe, v tehnični nikogar in v strokovni 4 ½ oseb. Po podjemni pogodbi in pogodbi o avtorskem delu je z muzejem sodelovalo 17 ½ strokovnih delavcev, en tehnični, 4 študenti in ½ prostovoljcev.

Sklep

Muzej je z uresničevanjem zastavljenih ciljev, še posebej pri širitvi pedagoške dejavnosti, ohranil visoko raven obiska, ki ga je dosegel v preteklih letih, prav tako pa se je z gostovanji zgodovinskih učnih ur in z drugo pedagoško dejavnostjo (lutkovno igrico Sovica Zofi odkriva muzej) ter z gostovanji razstav še bolj odprl navzven. Poleg tradicionalnega sodelovanja s šolami je muzej poskušal navezati stike tudi z vrtci in s knjižnicami. S posodobitvijo muzejskega dela so si zaposleni v muzeju prizadevali bogastvo muzejskih zbirk približati javnosti. Z novimi vnosi starega knjižnega gradiva v spletni program Cobiss in muzejskih predmetov v muzejski e-program Galis ter z digitalizacijo tako muzejskih predmetov kot tudi dokumentarnega gradiva o zgodovini šolstva na Slovenskem se je povečala dostopnost in odprtost muzejskih zbirk za obiskovalce in uporabnike. Zaposleni so promovirali muzejske dejavnosti v javnosti s sodelovanjem v medijih in z izdajanjem lastnih publikacij in drugih muzejskih tiskov ter prodajo replik muzejskih predmetov v muzejski trgovini. Muzej je sodeloval v vseslovenskih muzejskih projektih (Prešernov dan, Mednarodni dan muzejev, Poletna muzejska noč, Ta veseli dan kulture). Podpiral je strokovno sodelovanje med slovenskimi muzeji, zlasti v pedagoški in drugih sekcijah Skupnosti muzejev Slovenije. Strokovni delavci so na svojih strokovnih področjih nadaljevali s svojim aktivnim delovanjem. Muzej je zagotavljal delovanje vseh muzejskih dejavnosti in skrbel za celovit in vsestranski razvoj. Poleg izpeljave občasnih razstav je začel s pripravo prenove stalne razstave Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. Obiskovalcem je ponudil več vsebin iz zgodovine šolstva na Slovenskem v sodobni elektronski obliki. S pomočjo predstavnikov Ministrstva za šolstvo in šport je muzeju v začetku leta 2012 uspelo podaljšati dogovor s Srednjo šolo tehniških strok Šiška o uporabi njihovih prostorov za muzejsko delavnico in za zagotavljanje konservatorsko - restavratorske dejavnosti še za nadaljnjih 5 let. Več aktivnega prizadevanja je bilo vloženo tudi v iskanje trajnejše prostorske rešitve za prihodnji razvoj muzeja, ki v dosedanjih matičnih prostorih nima večjih možnosti za nadaljnji razvoj.

*Pogled na razstavo Pišem, torej sem! Šolska pisala in opismenjevanje.
(SŠM, foto M. Javoršek)*

Čeprav je bil program dela glede na zastavljen letni delovni načrt izpolnjen, pa se je to na mestih, kjer je bila izvedba tesno vezana na zmanjšana finančna sredstva, vendar zgodilo v nekoliko skrčenem obsegu. Zaradi združitve nekdanjega Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za kulturo in Ministrstva za visoko šolstvo v enotno Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport je muzej ostal brez načrtovanih prihodkov iz razpisov za financiranje strokovne literature in priprave kulturnega projekta iz naslova dvojnega financiranja. Muzejska revija Šolska kronika je zato izšla kot dvojna številka v enem zvezku. Natisniti tudi ni bilo mogoče načrtovanega enotnega kataloga stalne razstave, saj so se med letom močno zmanjšala tudi finančna sredstva, ki jih je muzej v letu 2012 prejel za projekte iz Urada za razvoj šolstva (izobraževanja). Nekatere projekte je muzej ob vsesplošnem varčevanju reševal z lastnimi sredstvi iz svoje dejavnosti.

Po doseženih poslovnih rezultatih je Slovenski šolski muzej v letu 2012 posloval gospodarno in učinkovito. To dokazujejo vsi uspešno izvedeni načrtovani projekti, hkrati pa je kazalnik gospodarnosti višji od 1,000, kar je ključni pokazatelj pozitivnega poslovanja. Muzej je v poslovnem letu 2012 dosegel 539.683 EUR celotnih prihodkov. Poslovno leto je zaključeno pozitivno z 208 EUR presežka prihodkov nad odhodki. Celotnih prihodkov po načelu nastanka poslovnega dogodka v letu 2012 je za 5,14 % manj kot leto poprej. Tudi denarni tok izkazuje pozitivno poslovanje.

*mag. Stane Okoliš,
direktor muzeja*